

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ในงานวิจัยนี้แบ่งผลของการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ประกอบไปด้วย

1. การวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์
2. การวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยในชนบท

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์

การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของราชินีเพลงลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ โดยเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้เลือกใช้เกณฑ์ของ ชุมสาย สุวรรณขมภู ทั้งนี้ ชุมสายได้รวบรวมภาพพจน์ชนิดต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 12 ประเภท อันประกอบไปด้วย

1. อุปมา (Simile)
2. อุปถัมภ์ (Metaphor)
3. สัญลักษณ์ (Symbol)
4. นามนัย (Metonymy)
5. อติพจน์ (Hyperbole)
6. บุคลาธิษฐาน (Personification)
7. ปฏิทรรศน์ (Paradox)
8. ปฏิพจน์ (Oxymoron)
9. คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)

10. การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia)

11. สมพจน์ (Synecdoche)

12. การกล่าวอ้างถึง (Allusion)

โดยศึกษาตามลำดับขั้นตอนตามที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 และนำเสนอผลของการวิจัยในรูปตารางจากที่ได้ศึกษาพบว่า ปรากฏการใช้ประเภทของโวหารภาพพจน์ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 ประเภท และแสดงผลโดยเรียงจากประเภทของโวหารภาพพจน์ที่พบมากที่สุดไปจนถึงน้อยที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 4.1 ประเภทของภาพพจน์ที่พบในเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์

ตารางที่ 4.1 ประเภทของโวหารภาพพจน์ที่พบในเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์

ประเภทภาพพจน์	จำนวนภาพพจน์ (หน่วย: ครั้ง)	อัตราส่วน (ร้อยละ)
1. การใช้ภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)	64	37.21
2. การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile)	41	23.84
3. การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor)	30	17.44
4. การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิหารศน์ (Paradox)	11	6.40
5. การใช้ภาพพจน์ประเภทบุคคลาธิฐาน (Personification)	11	6.40
6. การใช้ภาพพจน์ประเภทอติพจน์ (Hyperbole)	4	2.33
7. การใช้ภาพพจน์ประเภทนามนัย (Metonymy)	3	1.74
8. การใช้ภาพพจน์ประเภทการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia)	3	1.74
9. การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึง (Allusion)	2	1.16
10. การใช้ภาพพจน์ประเภทสมพจน์ (Synecdoche)	2	1.16
11. การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์ (Oxymoron)	1	0.58
12. การใช้ภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (Symbol)	0	0.00
รวม	172	100%

หลักในการดูปริมาณของชนิดของแต่ละโวหารภาพพจน์นั้น จะไม่นับในกรณีที่ใช้คำที่ซ้ำกัน หรือแม้แต่เป็นคำๆ เดียวกัน แต่เกิดในบริบทที่แตกต่างกันโดยไม่ทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ 4.1 แสดงถึงการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) มากที่สุดเป็นจำนวนร้อยละ 37.21 รองลงมา คือ การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) เป็นจำนวนร้อยละ 23.84 อุปลักษณ์ (Metaphor) ร้อยละ 17.44 ปฏิทรรศน์ (Paradox) และบุคลาธิษฐาน (Personification) พบในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 6.40 อติพจน์ (Hyperbole) พบจำนวนร้อยละ 2.33 นามนัย (Metonymy) และการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) พบในปริมาณที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 1.74 การกล่าวอ้างถึง (Allusion) และสมพจน์ (Synecdoche) พบในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 1.16 ในขณะที่การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์ (Oxymoron) พบน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 0.58 ตามลำดับ และภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นภาพพจน์ที่ไม่ปรากฏการใช้ในเพลงไทย ลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์

การใช้ภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question)

การใช้ภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ หมายถึง การตั้งคำถามที่ไม่ได้หวังคำตอบ หรือ ถ้ามีคำตอบก็เป็นคำตอบที่ทั้งผู้ถามและผู้ตอบรู้ดีอยู่แล้ว เพียงเพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือสื่อความหมายและข้อคิดที่ต้องการ จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า ปรากฏการใช้ภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) มากที่สุด โดยพบทั้งสิ้น 64 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 37.21 ในงานเพลงไทยลูกทุ่งไม่จำกัดแต่เพียงงานเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ แต่ยังรวมถึงงานเพลงของนักร้องลูกทุ่งท่านอื่นๆ ล้วนแล้วแต่ปรากฏการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ทั้งสิ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเพลงลูกทุ่ง คือ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย โดยผู้ฟังสามารถรับรู้ถึงเรื่องราว ตลอดจนความรู้สึกต่างๆ ที่สะท้อนออกมาจากงานเพลงได้อย่างชัดเจน การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์มีความสำคัญอย่างมากในการช่วยดึงอารมณ์จากผู้ฟังด้วยการใช้รูปแบบของคำถามต่างๆ อันได้แก่คำว่า “ใคร, ทำไม, เพียงไหน, ได้ไหม, ทราบไหม, อย่างไร ฯลฯ” ซึ่งเหล่านี้สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ไม่ว่าจะเป็นการประชดประชัน การตัดพ้อ การแสดงความรัก ความโกรธ ความเหงา ความน้อยใจ การพูดให้คิด การตำหนิ การพูดเพื่อแสดงความเสียใจ หรือแม้เพียงเป็นการการพูดเปรยๆ ซึ่งล้วนก่อให้เกิดความสนใจในตัวผู้พูดหรือผู้ร้องทั้งสิ้น และตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการตัดพ้อ, การน้อยใจ, การเสียใจ, การประชดประชัน หรือการมีความรักได้แก่ตัวอย่างดังต่อไปนี้

การตัดพ้อ, การน้อยใจ, การแสดงความเสียใจ (ตัวอย่างที่ 1-4)

ตัวอย่างที่ 1

“ฉันรักเธอนั้นมากเพียงไหน มากกว่าใครๆ ที่ฉันเคยพบมาก่อน แล้วทำไมเธอนั้นถึงได้ตัดรอน ไม่เหมือนเมื่อก่อน เมื่อตอนเราเริ่มรักกัน ฉันรักเธอนั้นเท่ากมล ถึงมีผู้คนมากล้นให้ความผูกพัน เพราะรักเธอนั้นจึงต้องตัดสัมพันธ์ ไม่เคยคิดสั้น แบ่งปันใจฉันให้ใคร”

(จากเพลง จูบลาคันก่อนไป)

ตัวอย่างที่ 2

“ยื่นชะเง้อคอยเธอจะกลับมาหา ไม่รู้ว่าเธอจะมารถขบวนไหน ฉันคอยคนดียวอยู่ที่สถานีรถไฟ โอ้เหตุไฉน ป่านนี้ทำไม เธอยังไม่มา ชะเง้อ ชะเง้ เบิ่งตาแลฝ่าเท้ารอ นานแล้วหนอเธอไม่กลับมาหา เรอนัดฉันไว้ทำไมเธอลืมสัญญา ฉันยื่นคอยที่ชานชาลา ที่รักจำ จงมาเสียที”

(จากเพลง คอยเธอที่สถานี)

ตัวอย่างที่ 3

“หลวงพ่เจ้าขา ช่วยแผ่เมตตาอุกหน้อยได้ไหม ลูกนี้อาภัพอัปโชคหรือไร มีรักครั้งใด หัวใจ เหมือนไฟร้อนรน หลายคนที่พบพอเขาได้ชบต้องหนีหลบหล่งหน ขว้างทิ้งดังเศษดินข้างถนนน้ำตา ร่วงหล่นหาคนรักแท้ไม่มี เข้าวัดทุกวันได้บาตรทำทานบนบานขอให้โชคดี แต่ฝียังตามหลอนหลอก ย้าย วันหยุดพักไม่มี บวชจีดีไหม”

(จากเพลง หัวใจถวญวัด)

ตัวอย่างที่ 4

“พี่จำพี่สัญญาปิ่นแล้วไม่มาแต่ง คำสินสอดก็ไม่ง่างหรือพี่แกลังให้แก้วรอเรื่อยไป พี่จำพี่ แถ่ย่านบ้านนี้เขาว่าแก้วได้หม้ายขันหมากแล้วหรือไร”

(จากเพลง แก้วรอพี่)

การประชดประชัน (ตัวอย่างที่ 5-7)

ตัวอย่างที่ 5

“ลืมเพลงบทรักรักเธอยิ่งนักแต่รักกลับจระจากไกล ไม่แน่มันอนรักก่อนได้เพียงเสียคารัก
สิ้นสลาย เพราะเชื่อว่าที่ใจรวนเร หลอกฉันเพียงหวังชมเชยมีเพียงเล่ห์ล้นการม แต่ดวงใจหันเห
ความจริงมีไหม หรือมีแต่ใจเหลี่ยมเล่ห์รักง่ายถ่ายเทหันเหไม่เคยแน่นอน”

(จากเพลง ไม่เคยรักใครจริง)

ตัวอย่างที่ 6

“คุณไม่รักทำไมไม่บอก มาลวงมาหลอกฉันเล่นทำไม โอ้ คน หลาย ใจ ฉันทนไม่ไหว แน่แน่
ลืมหมดแล้วแรกคุณรู้จัก พอหญิงเขารักแกล้งทำไมแล เงี้ยวซา เชื้อนแซ น่าคบแท้ผู้ชาย”

(จากเพลง คุณไม่รักทำไมไม่บอก)

ตัวอย่างที่ 7

“คุณไม่รักทำไมไม่บอก มาลวงมาหลอกฉันเล่นทำไม โอ้ คน หลาย ใจ ฉันทนไม่ไหว แน่แน่
ลืมหมดแล้วแรกคุณรู้จัก พอหญิงเขารักแกล้งทำไมแล เงี้ยวซา เชื้อนแซ น่าคบแท้ผู้ชาย”

(จากเพลง คุณไม่รักทำไมไม่บอก)

การมีความรัก (ตัวอย่างที่ 8)

ตัวอย่างที่ 8

“ความรัก ความรักเจ้าขา จู๋จู๋ ก็มาไม่ทันตั้งตัว เพียงพบหน้าตาสบตา ทำไมรักมาเข้าตามีคิ้ว
มองอะไร เขาดิ ไปทั่ว คูจิตใจหวิวไหวเต้นร่วงจักรดอกบัวคึดกล้วเสียเมื่อไร คอยเวลาเขายิ้มให้
อยากให้เราเข้ามาใกล้ใกล้ กระซิบอะไรก็ได้แต่ใจ นึกเจอ”

(จากเพลง นัดพบหน้าอำเภอ)

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile)

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) เป็นการกล่าวเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วมีสภาพที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะเด่นร่วมกัน มักใช้คำที่มีความหมายว่าเหมือนหรือคล้าย เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบเพื่อบ่งชี้ให้เห็นจริงว่าเหมือนอย่างไรและในลักษณะใด จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า ปรากฏการใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) เป็นจำนวน 41 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.84 เพลง และคำที่ปรากฏในบทเพลงโดยมีความหมายว่า “เหมือน” หรือ “คล้าย” มีจำนวนทั้งหมด 8 คำ คือ “เหมือน, ค้าง, คุด้าง, ค้าง, ปาน, ประหนึ่ง, คล้าย, เทียม” โดยสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 4.2 ภาพพจน์ประเภทอุปมาที่พบในเพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์นี้

ตารางที่ 4.2 ภาพพจน์ประเภทอุปมาที่พบในเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์

อุปมา (Simile)	จำนวนภาพพจน์ (หน่วย: ครั้ง)	อัตราส่วน (ร้อยละ)
“เหมือน”	26	63.41%
“ค้าง”, “คุด้าง”, “ค้าง”	9	21.95%
“ปาน”	2	4.88%
“ประหนึ่ง”	2	4.88%
“คล้าย”	1	2.44%
“เทียม”	1	2.44%
รวม	41	100%

ตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่า ปรากฏการใช้คำว่า “เหมือน” ในปริมาณที่มากที่สุด ถึง 26 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 63.41 อันสืบเนื่องมาจากว่า การเปรียบเทียบโดยการใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งว่ามีความเหมือนกันอย่างไร เพราะฉะนั้นคำว่า “เหมือน” เป็นคำที่บอกได้ตรงที่สุด เข้าใจได้ง่ายมากที่สุด และตรงกับคุณลักษณะของเพลงไทยลูกทุ่งที่มักเลือกใช้ภาษาที่มีความหมายตรงๆ เข้าใจได้ง่าย สามารถเข้าใจถึงชนทุกชนชั้น ดังตัวอย่าง

การใช้คำว่า “เหมือน” (ตัวอย่างที่ 9-13)

ตัวอย่างที่ 9 การเปรียบเทียบพรหมจรรย์กับการเด็ดดอกกุหลาบแรกแย้ม

“ฉันทนให้เธอแล้วทุกสิ่ง แม้ความสาวสดเพริศพรึงที่หญิงห้วงหวงก็ถูกเธอลงหลอกทำลาย
แต่ยังให้เธอ รักที่พึงจะได้แทบไม่มี ขอใจที่จริงให้หญิงบ้างลบตาเธอพูดถากถาง ว่าฉันง่าย ไปพาลตัด
เยื่อใยไมตรี ก็คนอย่างเธอหรือจะมาปราณี อาจไม่มีวันเจอหรือคงมีใครที่งามล้ำเลอกว่า เธอจึงซัดซา
มิเคยมาปรนเปรอ ใจรักฉันเองที่มีรักดีต่อเธอเสมอ แต่เธอช่างโหดร้ายเหลือเกิน น้ำตาร่วงรินไหล
เคลียแก้มเหมือนดั่งกุหลาบแรกแย้มถูกเขาเด็ดชมเล่นด้วยใจเปลิดเพลิน ก็อ่อนเคียงสาสมน้ำหน้า
เหลือเกินที่มัวเพลินคำย่อ”

(จากเพลง บทเรียนราคาแพง)

ตัวอย่างที่ 10 การเปรียบเทียบความร้อนรุ่มของใจกับความร้อนของไฟ

“หลวงพ่อกับเจ้า ช่วยแผ่เมตตาอุกหน้อยได้ไหม ลูกนี้อาภัพอัปโชคหรือไร มีรักครั้งใด หัวใจ
เหมือนไฟร้อนรน หลายคนที่พบ พอเขาได้ชบต้องหนีหลบล่องหน ข้างทั้งดั่งเศษดินข้างถนนน้ำตา
ร่วงหล่น หากคนรักแท้ไม่มี”

(จากเพลง หัวใจถวยวัด)

ตัวอย่างที่ 11 การเปรียบเทียบขมขื่นจากความรักกับความขมของยา

“ก่อนเคยรักดังดวงใจ พอรู้เธอมาเปลี่ยนแปรไปดังใจจะขาดรอนๆ เธอลืมนั่นลงไม่มั่นคง
เหมือนดังแต่ก่อน แผลงไว้ด้วยรักกะล่อนแน่นอนหัวใจไม่มี หลอกฉันรักเพียงลมๆ ความรักเราเหมือน
ดั่งยาขมไม่รุ่มรมขมฤดี”

(จากเพลง ความรักเหมือนยาขม)

ตัวอย่างที่ 12 การเปรียบเทียบเจ็บปวดจากความรักกับการความทุกข์ทรมานจากยาสั่ง (ยาสั่ง
เป็นการใช้ไสยศาสตร์ ในการทำให้อีกฝ่ายได้รับความเดือดร้อน ความเจ็บปวด) และเปรียบคนที่มิ
จิตใจที่ดีกับพระราม

“เมื่อรักกันก็ชื่น เมื่อรักคืนก็ซ้ำ แต่เหตุไฉนใจยังไม่จำว่ารักทำให้เจ็บทุกที ปวดเหมือนโดยยาสั่ง แต่ฉันยังไม่หนี สู้ด สู้ทน รักจนปานนี้ เรื่องเจ็บฤดีมีทุกเวลา อยากมีรักใจเหมือนพระรามสู้ติดตามหานางสีดา ด้วยรักจริงยิ่งชีวา พระรามงามหน้าพระรามงามใจ”

(จากเพลง หัวใจทศกัณฐ์)

ตัวอย่างที่ 13 การเปรียบเทียบความรักที่มีทั้งทุกข์และสุขว่าเหมือนกับมีทั้งน้ำกรดและมีทั้งน้ำตาล คือ มีทั้งความหวานและความเจ็บปวด

“รู้จักว่ารักไม่ใช่ความสุข มีรักมีทุกข์มีสุขชั่วครั้งชั่วคราว คนที่รักกันเป็นอย่างฉันนี้บ้างหรือเปล่า ฉันเพิ่งเป็นสาว เพิ่งมีรักคิดมากทุกวัน โอ้ความรักมีทุกข์สุขรันดร์ ทั้งเหี้ยมโหดเหมือนน้ำกรดมาหยดน้ำตาล”

(จากเพลง นี่หรือความรัก)

การใช้คำว่า “ดั่ง, ดุจดัง, ดั่ง” (ตัวอย่างที่ 14-18)

ตัวอย่างที่ 14 การเปรียบเทียบไร้ค่าของหญิงที่ถูกทอดทิ้งกับเศษดินข้างถนน

“หลวงพ่อกับเจ้า ช่วยแผ่เมตตาอุกหน้อยได้ไหม ลูกนี้อภัพอัปโชคหรือไร มีรักครั้งใด หัวใจเหมือนไฟร้อนรน หลายคนที่พบ พอเขาได้ชบต้องหนีหลบล่องหน ข้างดั่งเศษดินข้างถนนนี้ตำรา่วงหล่น หากคนรักแท้ไม่มี”

(จากเพลง หัวใจถวยวัด)

ตัวอย่างที่ 15 การเปรียบเทียบเหงาความหมองเศร้าของทุ่งนา ว่าเหมือนกับสาวชานาที่ไร้คู่

“รวงทองยังหมองเศร้า ดั่งตัวเราหมองไหม้ ระทมตรมใจยามไร้คู่ บ้านนาแสนซ้ำระกำชีวิห่างไกลแสงสี เมืองกรุงลาวัลย์ หากมีคู่เคียงร่วมฝัน สุขกันไปตามประสาบ้านป่านั้นคือวิมานบนดิน ถ้าทุ่งทองแดนนี้ มีเราเคลียคลอ สุขใจไหนหนอ จะมาเทียมทัน”

(จากเพลง สาวนาคอยคู่)

ตัวอย่างที่ 16 เปรียบการที่มีคนรักที่ดี ว่าเหมือนกับมีสิ่งที่ดีๆอยู่กับตัว

“มีหนึ่งเธอดูดีมีดีทั้งปวง เป็นที่สุดแหวนหงินเทียบสิ่งใดๆ ประหนึ่งได้พบรักทรงคุณ
แสนยิ่งใหญ่ พระคัมภีร์กายใจพันพลอยภัยร้าวรอน”

(จากเพลง ดวงตาดวงใจ)

ตัวอย่างที่ 17 เปรียบความเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดีของอีกฝ่ายว่าเหมือนกับการมีญาติร้าย
มาสิง

“ไม่อยากจะเห็นแต่จำใจมอง เมื่อเห็นเธอมีรักใหม่ครองเหมือนจะเยียน้องให้อาย เธอมีความสุขกัน
ส่วนฉันได้แต่ฟูมฟาย รักสิ้นสลายไอ้ชายหนอรักไม่จริง ก่อนบอกรักกันเพียงดวงใจแต่เดี๋ยวนี้เธอ
กลับเปลี่ยนไปดูมีญาติร้ายสู่สิง เธอทำฉันลงไม่มั่นคงเพียงกลอกกลิ้ง เพราะไม่ได้ประวิงแล้วทุกสิ่ง
ก็เปลี่ยนแปลงไป”

(จากเพลง ไม่เคยรักใครจริง)

ตัวอย่างที่ 18 การเปรียบถึงยามที่ยังรัก ว่ามีรสหวานเหมือนกับอ้อย

“ใหม่ใหม่ก็มองเราว่าเป็นของน่าชม ผักดื่มน้ำขมก็ว่ามันหวานปานอ้อย ใหม่มาน่ารักก็รัก
หน่อย ขอสร้อยก็ให้สร้อยเก๋แข็งเมื่อไรจะหายจ้อย ขอสร้อยคงให้เสื้ออีกหน่อยก็ลืม เชื้อเหอะ”

(จากเพลง อีกหน่อยก็ลืม)

การใช้คำว่า “ปาน และประหนึ่ง” (ตัวอย่างที่ 19)

ตัวอย่างที่ 19 การเปรียบคนรักกับดวงตาและดวงใจ (แสดงถึงความเป็นคนสำคัญ) และ
เปรียบการมีคนรักที่ดี เหมือนกับการมีสิ่งที่ดีๆอยู่กับตัว

“เธอคือดวงใจฉันคนดีและมีค่า ฉันรักเธอปานดวงตาดวงใจ จะหลับตาก็ยังอาวรณ์แอบนึก
นิคินิดข้างหน้าเสียงสะท้อนอาลัย เธอคือดวงใจฉันดวงใจที่ยิ่งใหญ่ฉันรักเธอปานดวงใจดวงตา
รักหนักหนาปานดวงตาดวงใจ ชายสิบร้อยชายฝากไมตรีมามัดใจ ใจกับอ้อมหลงไหลในชายหนึ่ง

ตรึงทรวง มีหนึ่งเชอดุจดังมีดีทั้งปวง เป็นที่สุดแหวนหงินเทียบสิ่งใดใด ประหนึ่งได้พบรักทรงคุณ
แสนยิ่งใหญ่ พระคัมภายใจ พันพลอยภัยร้ายรอน”

(จากเพลง ดวงตาดวงใจ)

การใช้คำว่า “คล้าย” (ตัวอย่างที่ 20)

ตัวอย่างที่ 20 การเปรียบเทียบทอดทิ้งจากไปของคนรัก กับสายลมที่พัดมาแล้วก็พัดผ่านไป

“ลืมคนสุขโขทัยดวงใจจะเอาอะไรแน่นอน คล้ายกับสายลมจรจากคอนเหมือนนกที่จากรัง
ลืมความหลังครั้งงานเมื่อยแล้วหนอ เคยปิดทองร่วมเคลียคลอ อธิฐานแล้วก็สัญญาจะรักให้นาน”

(จากเพลง น้ำตาลูกเมื่อย)

การใช้คำว่า “เทียม” (ตัวอย่างที่ 21)

ตัวอย่างที่ 21 การเปรียบกรุงเทพฯ เป็นเหมือนดั่งวิมาน

“พี่จำ พี่จำ พี่ พุดไว้เมื่อต้นปี ถ้าคุณพี่รวยจะแบ่งเงินที่เหลือเก็บ แล้วไปเที่ยวกรุงเทพฯ เมือง
ที่สุดสวย กราบพระก่อนนอนตอนราตรี ภาวนาทุกทีขอให้พี่ร่ำรวย หากเมื่อไรไปคุณะพ่อโฉมตรู
ให้หนูไปด้วย พี่อย่าลืมชวนหนูถ้าพี่ไปดูให้หนูไปด้วย หนูจะใส่ส้นสูงนั่งทรงสุมเดินแถวแถว
สวนลุม ละให้อีหนูม่งงวย พี่จำพี่จำพี่ งานปีใหม่นี้ขอหนูไปด้วย ถ้าใกล้วันขึ้นปีใหม่ ดวงไม่เหล
เกินไปพี่คงถูกหวย อยากเห็นบ้านเมืองเรื่องโอฬารคงจะเทียมวิมานเพราะทุกย่านคนรวย”

(จากเพลง พี่ไปดูหนูไปด้วย)

จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า โดยมาก
สิ่งที่นำมาเปรียบเทียบที่ปรากฏในบทเพลงมักเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องราวของความรักไม่ว่า
จะเป็นความรักที่สมหวังหรือว่าผิดหวังก็ตาม และสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงมุมมองของความรัก
ในแง่ต่างๆ นั้น ปรากฏในหลายๆ ลักษณะ มีทั้งที่นำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม อันได้แก่
คน สัตว์ ดอกไม้ สิ่งที่เกิดตามธรรมชาติ ฯลฯ (ตัวอย่างที่ 22-26) อาทิเช่น

ตัวอย่างที่ 22

“กินอะไรถึงสวยเพราะว่าสวยประจำธรรมชาติสร้างมา ไม่ต้องทาหน้าตาให้มันเหมือนลิเก”

ตัวอย่างที่ 23

“พ่อยอดชายจอมดี๋ หน้ามัลลิกยังชนเหมือนดั่งลิงค่าง”

ตัวอย่างที่ 24

“แรกก็ทำปิ่นแต่คำที่หวานๆเหมือนแมวขึ้นบ้าน”

ตัวอย่างที่ 25

“น้ำตาร่วงรินไหลเคลือบแก้ม เหมือนดั่งกุหลาบแรกแย้มถูกเขาได้คคม”

ตัวอย่างที่ 26

“ลูกตาชุกชนจีเด่น สุกสกาเหมือนดาวที่เด่น”

ตลอดจนมีการเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความดี (ตัวอย่างที่ 27)

ตัวอย่างที่ 27

“มีหนึ่งเธอคงมีดีทั้งปวง เป็นที่สุดแทนหวงเกินเทียบสิ่งใดๆ ประหนึ่งได้พบรักทรงคุณ
แสนยิ่งใหญ่ พระคัมภีร์ใจพันพลอยภัยร้าวรอน”

ไม่ว่าเป็นการเปรียบเทียบทั้งกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมนั้น เนื้อหาและใจความส่วนมากมักสะท้อนออกมาในเรื่องของความรักทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นความรักที่สุขสมหวังหรือความรักที่ผิดหวัง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญของนักเขียนหรือผู้ประพันธ์ ช่วยทำให้ภาษามีความ

สละสลวยน่าสนใจ และสื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถช่วยผู้เขียนหรือผู้ประพันธ์ หลีกเลี่ยงการกล่าวถึงบางสิ่งอย่างตรงๆ ได้อีกด้วย (ตัวอย่างที่ 28) อาทิเช่น

ตัวอย่างที่ 28

“น้ำตาร่วงรินไหลเคลียแก้ม เหมือนดังกุหลาบแรกแย้มอุกเขาเค็ดคม”

(จากเพลง บทเรียนราคาแพง)

จากบทเพลงดังกล่าว ความหมายที่แท้จริงที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อ คือการพลีร่างกายที่เป็น พรหมจรรย์ของหญิงสาวให้แก่ชายที่ตนรัก ว่าเหมือนกับการที่คนๆหนึ่งเด็ดดอกกุหลาบที่เพิ่งแย้ม ดอกไปดม ทั้งนี้ผู้ฟังเองก็สามารถเข้าใจถึงความหมายที่แฝงซ่อนเร้นได้แม้ผู้ประพันธ์จะไม่ได้กล่าว ออกมาตรงๆ

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor)

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบด้วยการกล่าวว่า สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง และมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าอุปมา โดยอุปลักษณ์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. อุปลักษณ์โดยนัย (Implicit Metaphor) ที่มีการเปรียบเทียบโดยไม่ปรากฏการใช้คำว่า “เป็น, คือ, เท่า” ในข้อความ เพียงมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังตีความหมายเอาเอง
2. อุปลักษณ์ (Metaphor) ที่มีการเปรียบเทียบว่าโดยใช้คำว่า “เป็น, คือ, เท่า”

จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่าปรากฏ การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นจำนวนทั้งสิ้น 30 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.44 จาก ภาพพจน์ทั้งหมด 12 ประเภท โดยทั้งนี้แบ่งเป็นอุปลักษณ์โดยนัย (Implicit Metaphor) จำนวน 12 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 40 และเป็นอุปลักษณ์ (Metaphor) ที่มีการเปรียบเทียบโดยใช้คำที่มีคำว่า “เป็น, คือ, เท่า” หรือมีความหมายใกล้เคียง อาทิเช่น “กลายเป็น, กว่า” ซึ่งพบจำนวน 18 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 60 ดังแสดงผลในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ที่พบในเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์

อุปลักษณ์ (Metaphor)	จำนวนภาพพจน์ (หน่วย: ครั้ง)	อัตราส่วน (ร้อยละ)
“อุปลักษณ์โดยนัย”	12	40%
“เป็น”	11	36.67%
“คือ”	3	10%
“เท่า, กว่า”	3	10%
“กลายเป็น”	1	3.33%
รวม	30	100%

ตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า ปรากฏการใช้อุปลักษณ์โดยนัย (Implicit Metaphor) เป็นจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 40 และรองลงมา คือ อุปลักษณ์ที่ปรากฏตามหลังคำว่า “เป็น” พบเป็นจำนวนร้อยละ 36.67 ซึ่งทั้งสองประเภทอยู่ในเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกัน สังเกตได้ว่าในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ส่วนใหญ่แล้วมักเลือกใช้คำที่มีความกระชับ และถ่ายทอดความหมายที่แฝงมาได้อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของงานเพลงลูกทุ่งทั่วไป ที่มักนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ให้เข้าใจง่าย

อุปลักษณ์โดยนัย (Implicit Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบคล้ายอุปลักษณ์แต่ไม่มีคำว่า “เป็น” หรือปรากฏอยู่ในข้อความโดยให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังตีความหมายเอาเองว่าสิ่งที่นำไปเปรียบนั้นคืออะไร (ตัวอย่างที่ 29-36) เช่น

ตัวอย่างที่ 29 การเปรียบเทียบอาชีพของคนทำงานกลางคืนซึ่งในที่นี้คือพาร์ตเนอร์กับฟองเบียร์ที่เป็นสีดำ ซึ่งโดยทั่วไปฟองเบียร์จะเป็นสีขาว ซึ่งหมายถึงเงินที่ได้มาต้องแลกกับการประกอบอาชีพที่คนในสังคมดูถูกและไม่ได้การยอมรับ

“เลิกเป็นแล้วคนกลางคืน ทนกล้ากลืนน้ำตาปรอย คนก็พลอยเหยียดหยัน เงินที่มีซื้อกินวันๆ มันต่างค่าด้วยฟองเบียร์”

(จากเพลง พาร์ตเนอร์เบอร์ห้า)

ตัวอย่างที่ 30 การเปรียบ “คนปากยาว” ว่าหมายถึงผู้ที่ชอบนำเรื่องของผู้อื่นไปพูดต่อๆ ออกไปว่าเป็น “คนปากยาว” และเปรียบเทียบกับคนที่ร้องไห้บ่อยๆว่า “นั่งเป่าปี่”

“เพื่อยามหาน้องบ่อยนะคะ เดี่ยวมีพี่ว่านะจ๊ะ รู้ว่าเมียพี่ดู เดี่ยวคนปากยาวทำวความเรื่องนี้ ไปจีไปยุ เรื่องก็จะคุเป็นใหญ่ขึ้นมา จี้เกียจเป็นน้อย มานั่งเป่าปี่ ต้องซ้ำฤดี โสภิโสกา กลัวถูก เมียหลวง มาแข่ง มาดำ ต้องนั่งน้ำตา หยด ดิ่ง ดิ่ง เอ๊ย จริงไหมคะพ่อคุณ”

(จากเพลง อยามาบ่อยนะ)

ตัวอย่างที่ 31 การเปรียบพวกที่มีเล่ห์เหลี่ยมว่าเป็นพวกที่มีลูกไม้

“จากกันยังไม่ทันถึงเดือน เธอก็เลือนก็ไปมีรักใหม่ รักของเธอไม่แน เดี่ยวเปลี่ยนเดี๋ยวแปร ไม่รู้ว่ามิกี้ใจ ฉันเห็นเธอ เดินเพื่อใจลอย เทียวฝอยๆจิบใครต่อใคร ลูกไม้เธอมีมากแท้ เด็กสาวเฒ่าแก่ และจิบจะเรื่อยไป”

(จากเพลง เธอมีกี้ใจ)

ตัวอย่างที่ 32 การเปรียบไข่แดงกับพรหมจรรย์ของผู้หญิง โดยแสดงให้เห็นว่าพรหมจรรย์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่สำคัญ เปรียบเช่นเดียวกับ “ไข่แดง” เป็นส่วนที่ดีที่สุดของไข่เพราะมีประโยชน์มาก

“รักเราชอบเราขึ้นมา สักก็สัญญาว่าจะแต่งกับเรา พอได้เราปล่อยเราเหงาใจ ทิ้งก็ทิ้งเราให้นอนใจแหงง ฉันเจ็บนะ จนสุดทน ที่ถูกคนหลอกกินไข่แดง ฉันเจ็บนะเจ็บอย่างแรง ดังถูกแทงด้วยสามง่าม”

(จากเพลง ฉันเจ็บนะ)

ตัวอย่างที่ 33 การเปรียบไข่แดงกับพรหมจรรย์ของผู้หญิง โดยแสดงให้เห็นว่าพรหมจรรย์ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่สำคัญ เปรียบเช่นเดียวกับ “ไข่แดง” เป็นส่วนที่ดีที่สุดของไข่เพราะมีประโยชน์มาก

“มาดก็น่าลุ่ม หุ่นก็แข็งแจ่ว เชื่องดังแมงวงวนอนในกุฏิ ใ้คนมือแปบุดมะพร้าวชนิดบีบกะทิ เมื่อไรจะได้มัน ก็ตัวรักเขาเฝ้าแต่มองตา ห่างตั้งวาสองวาโถยงขาสัน เกิดมาเป็นชายถ้ามัวอายุกัน อีกกี่วันจะได้เจาะไข่แดง”

(จากเพลง กระเซะเข้ามาซิ)

ตัวอย่างที่ 34 การเปรียบเทียบใจคำของคนว่าคำเหมือนกับกันหม้อข้าวที่ใหม่ และคำว่า “ขนมครก” ที่ผู้คนมักนำมาใช้เรียกแทน “หน้าอก” โดยมากมักนำมาเปรียบกับคนที่มีหน้าอกขนาดเล็ก แต่ในที่นี้หมายถึง “เสื้อชั้นในของสตรี (ยกทรง)”

“ดูใจดำเต็มทนคำกว่ากันหม้อข้าวใหม่ๆ ทำงานกันที่เมืองหลวงใหญ่แฟชั่นใหม่ออกมาที่รู้ ขนมครกสีเนื้อบางเบา บ้านเราแบบมันไม่หรุ พ่ไปก็เดินๆ ดูซื้อฝากสักคู่ ไม่ได้หรือ ซื้อฝากสักคู่ ไม่ได้หรือ”

(จากเพลง คนใจดำ)

ตัวอย่างที่ 35 การเปรียบ “ปลายเล็บ” กับความเล็กน้อย โดยปลายเล็บ คือส่วนที่ยื่นออกมาจากเล็บ เป็นส่วนที่เล็กๆ ในที่นี้เปรียบความรักที่ได้รับว่าเพียงเล็กน้อย เปรียบเช่นเดียวกับปลายเล็บ

“ถ้าบอกว่ารักฉันสักปลายเล็บ ฉันจะยอมเจ็บเพื่อเธอเชื่อไหม มีเธออยู่เคียงข้าง ช้ำบ้างก็ได้ ไม่เป็นไร ฉันเต็มใจช้ำ มีเธออยู่เคียงข้างช้ำบ้างก็ได้ ไม่เป็นไร ฉันเต็มใจช้ำ”

(จากเพลง เต็มใจช้ำ)

ตัวอย่างที่ 36 การเปรียบ “หัวใจอะไหล่” ว่าเหมือนกับหัวใจที่สามารถนำมาซ่อมแซมแก้ไขได้ และ “หัวใจใส่เปลือก” เปรียบได้ดังกับหัวใจที่มีเครื่องป้องกันอันตรายต่างๆ ได้

“หัวใจหนึ่งใจ แต่หัวใจฉันมีสี่ห้อง ถึงจะเข้าไปแล้วหนึ่งกองก็ไม่หมอง สามสี่ยังมีอะไหล่ ฉันไม่หวั่นเกรงเลือดคนเกลไม่มีร้องไห้ ไม่อดสูจะสู้ต่อไป โลกยังสดใสนิ่งใจโลชวนให้มอง รู้ว่าคุณหลอก ฉันก็รักเพื่อเลือก หัวใจใส่เปลือกไว้คอยปกป้อง”

(จากเพลง หัวใจอะไหล่)

อุปลักษณ์ (Metaphor) ที่มีการเปรียบเทียบว่าโดยใช้คำว่า “เป็น, คือ, เท่า”

การใช้คำว่า “เป็น” (ตัวอย่างที่ 37-43)

ตัวอย่างที่ 37 การเปรียบเทียบการอาการของกระสือ (ซึ่งเป็นผีประเภทหนึ่ง) ที่มักดูดเลือดคนเนือกับพวกที่ชอบไถเงินหรือสุบเงินจากผู้อื่น

“ฉันรักตัวชอบตัวแน่แท้ ถึงจะแก่ฉันก็ไม่แคร์ใครดอก ฉันรักจริงไม่ได้หวังปอกดอกถ้อยคำ
ที่บอก เชื่อได้ เชื่อได้ แต่เย็นนี้ลีค่าแซร์ ไม่มีส่งแน่เชื่อไหม ไม่อยากไปรบกวาน มันจะชวนให้ขุ่น
ข้องใจ อย่าเข้าใจว่าฉันเป็นกระสือ หือ ฮือ ฮือ ฮือ แต่เงินมีไหม เงินนะมีไหม”

(จากเพลง เงินนะมีไหม)

ตัวอย่างที่ 38 การเปรียบเทียบของโสเภณีกับการเป็นทาสของนาฬิกา เพราะมีเรื่องของเวลา
มาเป็นตัวกำหนดในการให้บริการกับผู้มาเที่ยว

“ชีวิตของคนขายพิศาวท ทั้งปีทั้งชาติ ตกเป็นทาสนาฬิกา คนนั้นเดียวไปเดี่ยวคนนี้มา
อึมเส่นหา แต่กลับขาดแคลนน้ำใจ”

(จากเพลง นางห้อง)

ตัวอย่างที่ 39 การเปรียบตัวเองกับสะพาน คือเป็นทางข้ามที่ช่วยส่งทอดผ่านเพื่อไปหาบุคคล
อื่น และเปรียบความรักที่ไม่สมหวัง ไม่ออกเงยกับต้นละมุดที่ไซ้ยาควบคุม ไม่ให้ออกดอกออกผล
ได้อย่างสมบูรณ์

“นึกว่าจะมาชอบเราแท้ก็เอาเราเป็นสะพาน คุยกับเราตั้งนานสองนาน แต่ทำตาวานกับ
เพื่อน ไม่หยุด โธ่เพิ่งจะทราบเสียเกือบใจทรุด ปลอ่ยให้เรารักคุณเป็นต้นละมุดที่ถูกยาคุม”

(จากเพลง รักคุณ)

ตัวอย่างที่ 40 การเปรียบความรักว่ากับของเล่น คือในยามที่ยังชอบยังรัก ก็ยังรู้สึกสนุกและ
ยังคงให้ความสนใจ แต่เมื่อใดที่เบื่อก็มองไม่เห็นคุณค่าอีกต่อไป และเปรียบความรักกับขนม คือ
เป็นเหมือนของทานเล่น

“ลูกไม้เธอมีมากแท้ เด็กสาวเฒ่าแก่ และจิบคะเรื่อยไป รักจริงรักจริงฯเธอรู้ไหม พุดอยู่ได้พุด
ง่ายใจลื้ม เทียวรักเล่ห์เดินเมล์คาซิม เดียวรักเดียวลื้มเพียงยืมรักชม คงเห็นรักนั้นมันเป็นของเล่น
ไม่จำเป็นว่าใครจะตรม คงเห็นรักฉันเป็นขนม เพียงเขารื่นรมย์ ใครตรมไม่สน”

(จากเพลง เธอมีใจ)

ตัวอย่างที่ 41 การเปรียบเทียบกิริยาอาการของคนที่แสดงความสนใจในบางสิ่งบางอย่าง
อย่างอย่างออกหน้าออกตากับลูกขึ้นเตียง โดยลักษณะของลูกขึ้นเตียงคือลูกขึ้นที่มีความเหนียวความดึง

“ถือว่าหล่อว่าเหลา สาวหลายคนตามจ้อง แหมทำไมมอง ทำดิ้นองว่าหุ่นไม่แข็ง พอเจอหุ่น
น่ากิน ดิ้นเป็นลูกขึ้นเตียง โอ้ย วางมาดเกร็ง ทำเลือบเล็งจ้องแล ชะเง้าตาม”

(จากเพลง นึกว่าแน่นแคไหน)

ตัวอย่างที่ 42 การเปรียบเทียบความขมขื่นของใจที่ผิดหวังจากความรัก กับยาที่มีรสขม
“วังเวงเหวว่า รักเธอเท่าฟ้า แต่เธอกลับมาทำลาย เสียแรงรักคุณ เกิดพุนไ้เหนือดวงใจ
มีน้ำจะมาเปลี่ยนไป เสียขายที่รักกันมา จากกันแล้วไกลแสนไกล เธอมิได้รักดังจริงใจอย่างฉันเคย
ปรารถนา รักเคยหวานชื่นเดี๋ยวนี้ขมขื่นเป็นยา หากแม้ว่ามีชาติหน้า ขออย่าพบคนหลายใจ”

(จากเพลง ความรักเหมือนยาขม)

ตัวอย่างที่ 43 การเปรียบเทียบคนพูดเก่งพูดคล่องแคล่ว กับลักษณะของไฟที่ติดลุกลามอย่างรวดเร็ว

“ไวไฟ จรึนนะที่รักไม่ทันรู้จักก็เข้ามาทักทาย แฟนใครเจ้าผู้เสียนัก พอเจอะก็เข้ามาทักไม่ทัน
รู้จักไม่รู้แฟนใคร เจอกันไม่นานเลยหนาเข้ามาพูดจาปากกล้าดาไว เป็นไ้ถึงกล้ามาทัก ไวไฟ เสียเป็น
อย่างมาก พอมารู้จัก ก็พูดเป็นไฟ”

(จากเพลง ไวไฟ)

การใช้คำว่า “คือ” (ตัวอย่างที่ 44-45)

ตัวอย่างที่ 44 การเปรียบลูกกับการเป็นดั่งแก้วตาดวงใจของผู้เป็นแม่

“ลูกคือดวงใจของแม่ เจ้าอย่าร้องแงแม่ไม่เคยคิดหน่าย ถึงจะยากจนแม่ก็ทนเลี้ยงได้
พ่อเจ้าทิ้งแม่ไปจิตใจว่าแม่ไม่มาย แม่จะสู้ทนเพื่อดวงใจของแม่ จะเลี้ยงเจ้าเฝ้าแต่ตัวแม่ไม่เคยคิด
ทราม ลำบากไม่บัน แม่จะพยายาม เลี้ยงเจ้าให้ดีให้งาม สู้เวรสู้กรรมเรื่อยไป”

(จากเพลง ดวงใจแม่)

ตัวอย่างที่ 45 การเปรียบเทียบบ้านป่าบ้านนากับสรวงสวรรค์ ว่าหากสาวชานามีคู่คิดคู่ใจสักคน ก็สามารถทำให้บ้านนาบ้านป่าที่เคยเงียบเหงาวิ้งเวงกลายเป็นเหมือนดังสวรรค์ที่อยู่บนดินได้เช่นกัน

“รวงทองยังหมอง เสร้าดังตัวเราหมองไหม้ ระทมตรมใจยามไร้คู่ บ้านนาแสนซ้ำ ระกำชีวี
ห่างไกลแสงสีเมืองกรุงวาลัย หากมีคู่เคียงร่วมฝันสุขกันไปตามประสาบ้านป่านั้นคือ วัฒนบนดิน”

(จากเพลง สาวนาคอยคู่)

การใช้คำว่า “กลายเป็น” (ตัวอย่างที่ 46)

ตัวอย่างที่ 46 การเปรียบผู้คนที่เข้ามาหลงแสงสีในกรุงเทพฯ กับแมงเฒ่าที่ชอบมาดมแสงไฟ

“แสงนวนวล ชวนให้คนคลั่งไคล้ คูเรื่องวิไล แสงสุกใสนุ่มอ่อน นีหรือเขาเรียกว่าแสง
นีออนที่คนบ้านป่าผาดอนเข้ามาอนหลงแสง พบชายชาญชวนด้วยเชิงเจ้าชู้พาไปเที่ยวดูแสงเลศหลอ
มากแห่ง เพลิดเพลินเพลิดเพลินไม่คิดระแวงสุดท้ายมาเจอสีแสงห้องตกแต่งโรงแรม กลายเป็นแมงเฒ่า
โง่งงทั่วไป ที่เห็นแสงไฟนี้ก็ว่าเย็นแซ่มชื่น”

(จากเพลง อายแสงนีออน)

จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่าโดยมาก
สิ่งที่นำมาใช้เปรียบเทียบมักสะท้อนให้เห็นในเรื่องราวของความรักไม่ว่าจะเป็นความรักที่สมหวัง
หรือว่าผิดหวังก็ตาม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตบางอย่างของผู้คน อีกทั้งพบว่า สิ่งที่มีคนนำมา
เปรียบเทียบ โดยมากมักเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมอัน ได้แก่ สัตว์ สิ่งของ ต้นไม้ (ตัวอย่างที่ 47-50) เช่น

ตัวอย่างที่ 47

“นี่ก็จะมาชอบเราแท้ก็เอาเราเป็นสะพาน”

ตัวอย่างที่ 48

“เพ็งจะทราบเสียเกือบใจทรุด ปล่อยให้เรารักคุณ เป็น ต้นละมุดที่ถูกยาคุณ”

ตัวอย่างที่ 49

“พอเจอหุ่นน่ากินคืนเป็นลูกชิ้นแดง”

ตัวอย่างที่ 50

“สุดท้ายมาเจอสีแสงห้องตกแต่งโรงแรมกลายเป็นแมงเม่าโง่งงทั่วไปที่เห็นแสงไฟนี้กว่าเย็นแถมขึ้น”

การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิทรรศน์ (Paradox)

การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิทรรศน์ (Paradox) หมายถึง การใช้ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายตรงกันข้าม หรือขัดแย้งมากล่าวเปรียบเทียบกัน เพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจน จากการศึกษาโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า มีการใช้ปฏิทรรศน์ (Paradox) ทั้งสิ้น 11 ครั้ง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 6.40 และปรากฏการใช้ ใน 2 ลักษณะ คือ

1. มีคำสำคัญ (key word) ที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งอย่างชัดเจน อาทิเช่น ปรากฏคำว่า “แต่” และ “ถ้า”

1.1 มีการใช้คำว่า “แต่” แสดงถึงความขัดแย้งในข้อความ (ตัวอย่างที่ 51-54)

ตัวอย่างที่ 51 ในตอนแรกกล่าวเพียงว่าแค่รักกันก็ไม่ต้องการสิ่งใด แต่สุดท้ายกลับกล่าวในทางตรงกันข้ามว่าสิ่งที่ต้องการก็คือเงิน

“เรารักกัน ชอบกันด้วยใจ ของอะไร ก็ไม่ต้องเอา มาฝาก ฉันรักตัวไม้ไผ่รักของฝาก
หิวให้ลำบากมาฝาก ทำไม แต่ตอนนี้ฉันเดือดร้อน หาเงินผ่อนแขกไม่ไหว ฉันเดือดร้อนอีกตั้งนาน
ค่าเช่าบ้าน ก็ยังคิดไว้ ฉันรักเธอ ไม้ไผ่หวังกอบโกย โอ้ย โอ้ย โอ้ย โอ้ย แต่เงินนะมีไหม เงิน นะมีไหม”
(จากเพลง เงินนะมีไหม)

ตัวอย่างที่ 52 ไม่อยากเห็นแต่ก็ต้องทนมอง และในยามที่ผู้อื่น (คนรักเก่า) กำลังมีความสุขกับคนรักใหม่ ยามนั้นกลับเป็นยามที่เรากำลังเศร้าโศกเสียใจ

“ไม่อยากเห็นแต่จำใจมอง เมื่อเห็นเธอมีรักใหม่ครอง เหมือนจะเข้าน้องให้อาย เธอมีสุขกันส่วนฉันได้แต่ฟูมฟาย รักสิ้นสลาย โอ้ชายหนอรักไม่จริง”

(จากเพลง ไม่เคยรักใครจริง)

ตัวอย่างที่ 53 มีการใช้ข้อความที่ตรงกันข้าม คือในยามที่ไม่มีเขา (คนรัก) รู้สึกเหงาเหวว่า แต่ถึงแม้ในยามที่เขาอยู่ยังคงรู้สึกเศร้า เพราะรู้อยู่แก่ใจว่าเมื่อเขามาแล้วเขาก็ต้องไป

“เมื่อไม่มีเขานั่นเหงาสุดพรรณนา แต่มีเขามาอร่ามยิ่งเศร้าใหญ่ เพราะรู้ว่าเขามาแล้วเขาต้องไป มาพอฉันชื่นใจแล้วก็ไปให้ใจสะท่อน”

(จากเพลง เขานอนบ้านใน)

ตัวอย่างที่ 54 การใช้ข้อความที่แสดงความรู้สึกที่ขัดแย้งกันตรงที่ อยากจะร้องไห้ แต่ก็รู้สึกเสียดายน้ำตา

“ฉันไม่รู้มาก่อน เธอเล่นละครรักจึงซ่อนมาแฉ หลงรักคุณนั่นหมดใจ สุดซึ้งทรวงในหัวใจคุณแบ่ง อยากร้องไห้แต่เสียดายน้ำตา โปรดรู้เถิดว่าน้ำตาฉันแพง”

(จากเพลง น้ำตาแพง)

1.2 มีการใช้คำว่า “ถ้า” แสดงถึงความขัดแย้งในข้อความ (ตัวอย่างที่ 55)

ตัวอย่างที่ 55 เป็นการใช้ข้อความที่แสดงความรู้สึกที่ขัดแย้งกัน ตรงที่ที่แรกกล่าวว่าไม่ต้องการคนที่มีคนรักอยู่แล้ว แต่กลับทิ้งท้ายว่า หากคนรักของเขาไม่วางค้อยมาพบกัน

“เนอะแฟนใครหนอรูปหล่อ เขามานั่งจ้องจิบฉันตั้งนาน ทราบมาว่าเธอแต่งงานแล้วมีแม่บ้านคอยอยู่เสมอ หนูไม่เอา คนมีแฟน จะคงแขนก็กลัวแฟนเจอ หนูไม่เอากลัวแฟนเธอ ถ้าแฟนเธอ มาหน้อยก็ดี”

(จากเพลง หนูไม่เอา)

2. เป็นการใช้ข้อความที่แสดงความขัดแย้งในตนเอง โดยมีได้ปรากฏคำสำคัญใดๆ (ตัวอย่างที่ 56-57) เช่น

ตัวอย่างที่ 56 เป็นการใช้ข้อความที่แสดงถึงความขัดแย้งกัน โดยกล่าวถึงยามที่รักกันว่า ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนคูมีแต่ความสุข แต่ในยามที่หมดรัก ล้วนมีแต่ความเจ็บช้ำ ความเสียใจ

“เมื่อรักกันก็ขึ้นเมื่อรักก็ขึ้น” แต่เหตุใดใจยังไม่จำว่ารักทำให้เจ็บทุกที ปวดเหมือน โคนยาตั้ง”

(จากเพลง หัวใจศกัณฐ์)

ตัวอย่างที่ 57 การใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน คือการให้สีของเบียร์เป็นสีดำ แท้ที่จริงสีของเบียร์ควรจะเป็นสีขาว

“เลิกไปแล้วคนกลางคืน ทนกล่ำกลืนน้ำตาปรอย คนก็พลอยเหยียดหยัน เงินที่มีซื้อกิน วันๆ มันดำดำด้วยฟองเบียร์”

(จากเพลง พาร์ตเนอร์เบอร์ห้า)

การใช้ภาพพจน์ประเภทบุคคลิธิฐาน (Personification)

การใช้ภาพพจน์ประเภทบุคคลิธิฐาน (Personification) หมายถึง การสมมติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมและสัตว์กลายเป็นผู้มีสติปัญญา โดยที่สามารถมีอารมณ์และ แสดงกริยาอาการเหมือนอย่างมนุษย์ได้

การใช้ภาพพจน์ประเภทบุคคลิธิฐานที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 11 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.40 และสังเกตได้ว่าสิ่งที่พบมีทั้งที่เป็น สถานที่ นามธรรม และอื่นๆ อาทิเช่น

เป็นสถานที่ (ตัวอย่างที่ 58-62)

ตัวอย่างที่ 58 คำว่า “บ้านนา”

“มองเหม่อมองท้องฟ้า ยิ่งพาใจเศร้า บ้านนาแสนเหงา ซึมเศร้าระทม ยามอยู่เดียวฝันหา
ใครมาเชยชม ออกเรตรอมตรมเศร้าตรมจาบัลย์ สุขอยู่ กับความไฝฝัน อุตส่าห์ ทรงานสู้ทน ขาดคน
เห็นใจเป็นคู่ชีวิต คอยเฝ้าคอยฝันหวาน มานานแรมปี อยากมีรักแท้ เคลียดลอคดวงใจ จะพลีใจรัก มัน
ชีวิตอุทิศ ให้ มีเพียงใจเดียว คือรักแท้ ขลุ่ยครวญหวนหา ดังใครรำพัน บ้านนาของฉัน วังเวงอาลัย
รวงทองยังหมองเศร้าดังตัวเราหมองไหม้ ระทมตรมใจยามไร้คู่ บ้านนาแสนชั่วระกำชีวิ ห่างไกล
แสงสี เมืองกรุงลาวัลย์ หากมีคู่เคียงร่วมฝัน สุขกันไปตามประสาบ้านป่านั้นคือวิมานบนดิน ถ้า
ทุ่งทองแดนนี้ มีเราเคลียดลอค สุขใจไหนหนอ จะมาเทียมทัน”

(จากเพลง สาวนาคอยคู่)

จากบทเพลงดังกล่าว “บ้านนาแสนเหงาซึมเศร้าระทม” เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้
คือ “บ้านนา” ให้มีความรู้สึกเหมือนสิ่งมีชีวิต คือมีความรู้สึกเหงา

“บ้านนาของฉันวังเวงอาลัย” เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้คือ “บ้านนา” ให้มีความ
รู้สึกเหมือนสิ่งมีชีวิต คือ มีความรู้สึกเหงา

“บ้านนาแสนชั่วระกำชีวิ” เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้คือ “บ้านนา” ให้มีความรู้สึก
เหมือนสิ่งมีชีวิต คือ มีความเศร้าระทม

ตัวอย่างที่ 59 คำว่า “กรุงเทพ”

“ฉันนอนคอย คอยเขาก็ไม่มา นอนกินน้ำตาแสนเหว้า เหนื่อยหน่าย เจอะแสง นวลอ่อน
นืออนฉันอาย ลาแล้วกรุงเทพใจร้าย อยู่ก็อายแสงนืออน”

(จากเพลง อายแสงนืออน)

จากบทเพลง เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้ คือ “กรุงเทพฯ” ให้มีความรู้สึกเหมือน
สิ่งมีชีวิต คือ มีความใจร้ายเหมือนคน

ตัวอย่างที่ 60 คำว่า “เมือง”

“จงภูมิใจเถิด ที่เกิดเป็นไทย มิเป็นทาสใคร แลจะมีน้ำใจล้นปรี่ม ทั่วโลกกล่าวขานขนาน
นาม ให้ว่าสยาม เมืองยิ้ม เราควรกระหึ่ม ถึงความ ดั่งงาม”

(จากเพลง สยามเมืองยิ้ม)

จากบทเพลง เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้ คือ “เมืองสยาม” ว่าสามารถยิ้มได้

ตัวอย่างที่ 61 คำว่า “สยาม”

“คนไทยใจซื่อเขาถือแต่โบราณกาล แค่เพียงข้าวสุกหนึ่งจานใครลืมนั่นเนรคุณ
คนไทยรักชาติและศาสนา เทิดองค์เจ้าฟ้าผู้ทรงเปี่ยมเมื่อนานบุญ ถ้าย่านเคารพสิทธิของไทยท่านอยู่
ต่อได้อีกนานทุนสยามใจบุญยังยิ้มเสมอ”

(จากเพลง สยามใจบุญ)

จากบทเพลง เป็นการกำหนดให้สิ่งที่เป็นนามธรรมซึ่งในที่นี้คือ “สยาม” ว่ามีจิตใจที่ดี
มีความใจบุญ

ตัวอย่างที่ 62 คำว่า “บ้านแพน”

“โอ้ บ้านแพนระทมครวญเสียงเพลงแคน นึกอ้อยพี่เคยสวมแหวน แม้นพี่ยังทวงกลับคืน
ลืมน้านา พี่ไปหาความชื่น สิ้นเสียงแคนเสียงคลื่น รอฟื้นกลับบ้านแพน”

(จากเพลง สาวบ้านแพน)

จากบทเพลง เป็นการกำหนดให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต ซึ่งในที่นี้คือ “บ้านแพน” ให้มีความรู้สึกเศร้า
เสียใจ

เป็นนามธรรม (ตัวอย่างที่ 63-64)

ตัวอย่างที่ 63 คำว่า “เสียงสะท้อน และใจ”

“จะหลับตาไปยังสวรรค์ แอบนึกนิคนิดข้างหน้า เสียงสะท้อนอาลัย ยังคิดตาทั้งยังตรึงใจ กับ
คู่เราเคย รักใคร่แสน สุดซึ่ง ชีวัน เธอคือดวงใจ ฉัน คนดีและมีค่า ฉันรักเธอปานดวงตาดวงใจ
จะหลับตา ไปยังสวรรค์ แอบนึกนิคนิด ข้างหน้า เสียงสะท้อนอาลัย เธอคือดวงใจฉันดวงใจที่ยิ่งใหญ่
ฉันรักเธอปานดวงใจดวงตา รักหนักหนา ปาน ดวงตาดวงใจ ชายสิบร้อยชาย ฝากไมตรีมามัดใจ
ใจกับอิมหลงไหลในชายหนึ่งครึ่งทรง”

(จากเพลง ดวงตาดวงใจ)

จากบทเพลงดังกล่าว เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้คือ “เสียง” ให้มีความรู้สึกเหมือน
สิ่งมีชีวิต คือ มีความเศร้าอาลัย และ

“ใจกับอิม” เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต ในที่นี้คือ “ใจ” ให้มีความรู้สึกอิม

ตัวอย่างที่ 64 คำว่า “ความสาว”

“ใจหญิง มักโอนอ่อน ถูกคำวอน ก็มักลืมนทน ปากชายคล้ายดั่งมีมนต์ ความสาวร่วงหล่น
ก็เพราะมนต์ปากชาย”

(จากเพลง มนต์ปากชาย)

จากบทเพลง เป็นการกำหนดให้สิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งในที่นี้ คือ “ความสาว” ซึ่งหมายถึง
พรหมจรรย์ของหญิงว่าได้ร่วงหล่น ซึ่งก็หมายถึงว่าได้เสียความเป็นพรหมจรรย์ให้กับฝ่ายชาย

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Hyperbole)

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมา (Hyperbole) หมายถึง การกล่าวเกินจริงซึ่งเป็นความรู้สึก
หรือเป็นความคิดของผู้กล่าวที่ต้องการย้ำความหมายให้ฟังหนักแน่นจริงจัง

การใช้ภาพพจน์ประเภทอุปมาที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.33 สิ่งที่คุณประพันธ์เพลงนำมาใช้เชื่อมโยงในการกล่าวให้ เคนจริงในที่นี้ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องราวของความรักที่ผิดหวัง มุ่งหวังให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความรู้สึก คล้อยตาม (ตัวอย่างที่ 65-67) อาทิเช่น

ตัวอย่างที่ 65 กล่าวถึง การนึกว่าพบคนที่ดีแล้ว แต่เมื่ออยู่ไปอยู่มาความใจร้าย หรือความ ร้ายกาจที่เป็นทาสแท้ก็เริ่มแสดงให้เห็น

“นึกว่าเจอคู่ผู้ทรงศีล คิดว่าเวรสิ้นจากตัวไป น้องเลยมอบใจ มอบรัก เกี้ยวขายใหม่นี้ ใช้ชื่อ พี่ได้ปีเดียว แล้วเกร็ดเขี้ยวเขี้ยว ก็เกิดเต็มกายร้ายพอ”

(จากเพลง ชื่อดีปีเดียว)

ตัวอย่างที่ 66 การแสดงให้เห็นว่าแม้เสียใจจากความรักที่ผิดหวังเพียงใด แต่ก็ยังสามารถ ยืนหยัดต่อไปได้ โดยเปรียบ “เปลือก” ว่าเป็นดังเครื่องป้องกัน

“หัวใจหนึ่งใจ แต่หัวใจฉันมีลิ้นห้อย ถึงจะเข้าไปแล้วหนึ่งกองก็ไม่ยอม สามลิ้นยังมีอะไร
ฉันไม่หวั่นเกรงเลือนคนักเลงไม่มีร้องไห้ ไม่อดสูจะสู้ต่อไป โลกยังสดใสยังใจโลชวนให้มอง รู้ว่า
คุณหลอก ฉันก็รักเพื่อเลือก หัวใจใส่เปลือกไว้คอยปกป้อง”

(จากเพลง หัวใจอะไหล่)

ตัวอย่างที่ 67 การแสดงถึงความบอบช้ำจากความรัก

“มีหัวใจอยู่เพียงหนึ่งดวงเข้าไปครึ่งดวงแสนแสนทรวงเศร้าหงอย ส่วนที่เหลือถูกแอบเถื่อ ที่ละน้อย ฝึ ซ้ำด้ามพลอย ใจเป็นรอยร้าวราน”

(จากเพลง รักเอ๋ยเลยไปก่อน)

การใช้ภาพพจน์ประเภทนามนัย (Metonymy)

การใช้ภาพพจน์ประเภทนามนัย (Metonymy) หมายถึงคือ การใช้คำหรือวลี ซึ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด

การใช้ภาพพจน์ประเภทนามนัยที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.74 (ตัวอย่างที่ 68-69)

ตัวอย่างที่ 68 จากเพลง “สาวเอเอ็ม”

“พ่อหนุ่มกรุง อย่ามาหลอกให้หวัง มันไม่เหมาะ กันกระมังเพราะพี่ฟังเอฟเอ็ม หนุ่มบางกอก คนเขาบอใจเต็มเห็นเป็นบ้านนอก พี่จะหลอกทะเล่สาวเอเอ็ม ชักร้อนร้อนหนาวหนาว พี่เป็นหนุ่มกรุงก็เหมาะกับคนชาวกุง ได้ชาวกุงกั้วทั้งให้เป็นข้าว พอน้องสิ้นสาวราโรยก็โกยอ้าว เจอสาวทรงสวยเอฟเอ็มเหมือนกันเข้า ได้กลืนแก้มขาว จะลิ้มสาว เอเอ็ม”

จากเพลงดังกล่าว ให้ความหมายของคำว่า สาวเอเอ็ม (AM) ว่าหมายถึงสาวต่างจังหวัด และสาวเอฟเอ็ม (FM)” หมายถึง สาวในกรุง เพราะคลื่นวิทยุประเภท “เอเอ็ม (AM)” และเอฟเอ็ม (FM) เป็นส่วนหนึ่งของคลื่นที่ใช้กระจายเสียงทางวิทยุโดยแบ่งเป็นความถี่ประเภทเอฟเอ็มและเอเอ็ม โดยคลื่นประเภทเอเอ็มเป็นคลื่นที่ได้รับความนิยมในแถบต่างจังหวัด และคลื่นวิทยุประเภทเอฟเอ็มเป็นคลื่นวิทยุที่ได้รับความนิยมในกรุงเทพฯ

ตัวอย่างที่ 69 จากเพลง “น้ำตาลูกแม่ย่า”

“ลืมคนสุขุโขทัยดวงใจจะเอาอะไรแน่นอน คล้ายกับสายลมจรจากคอนเหมือนนกที่จากรัง ลืมความหลังครั้งงานแม่ย่าแล้วหนอ เคยปิดทองร่วมเคลียคลอ อธิษฐานแล้วก็สัญญาจะรักกันให้นาน”

จากเพลงดังกล่าว มีการกล่าวถึงงานแม่ย่า เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ว่าเมื่อกล่าวถึงคำว่า “แม่ย่า” ผู้คนมักนึกถึง “นางเสือง” ผู้เป็นมารดาของพ่อขุนรามคำแหง และงานแม่ย่า ก็คืองานที่จัดขึ้นที่สุโขทัย

การใช้ภาพพจน์ประเภทการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia)

การใช้ภาพพจน์ประเภทการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) หมายถึง การใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียงร้องของสัตว์ หรือเลียนเสียงกริยาอาการต่างๆ ของคน การใช้ภาพพจน์ประเภทนามนัยที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.74 จากการศึกษาภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า ภาพพจน์ประเภทการเลียนเสียงธรรมชาติมีทั้งที่เลียนเสียงกริยาอาการของคน เช่น การเลียนเสียงคนพูดภาษาอังกฤษ และการเลียนเสียงสิ่งที่เป็นธรรมชาติ อันได้แก่ การเลียนเสียงการหยดของน้ำและการเลียนเสียงการไหลของแม่น้ำลำธาร (ตัวอย่างที่ 70-72)

ตัวอย่างที่ 70 การเลียนเสียงคนพูดภาษาอังกฤษ

“ฉันคนชานา หน้าตาเซ่อฟังทรานซิสเตอร์ก็พอใจ ไปไหนก็เอาไปด้วย ขึ้นเขาลงห้วย
ก็เอาไป ฟังเพลง ตะลุงบ้านนา ฟังเพลง ตะลุงบ้านนา เขาว่าเราบ้า ช่างเขาอะไร บ้านนาไม่โก้ สตรีโ
ไม่มีใช้ถึงมีก็ไม่สน เปิดแต่เพลงสากล ฟู้ดฟู้ดไฟไฟ พวกฉันมันบ้าเห่อ ชอบทรานซิสเตอร์ ลูกทุ่งไทย”
(จากเพลง สาวทรานซิสเตอร์)

จากเพลงดังกล่าว “ฟู้ดฟู้ดไฟไฟ” เป็นการเลียนเสียงคนพูดภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างที่ 71 การเลียนเสียงการหยดของน้ำ

“จี๊เกียจเป็นน่อย มานั่งเป่าปี่ ต้องซ้ำอุคี โสกีโสกา กลัวถูก เมียหลวง มาแข่ง มาดำ ต้องนั่ง
น้ำตา หยด ติ้ง ติ้ง เอ๊ย จริงไหมคะพ่อคุณ”

(จากเพลง อย่ามาบ่อยนะ)

จากเพลงดังกล่าว “ติ้ง ติ้ง” เป็นการเลียนเสียงการหยดของน้ำ

ตัวอย่างที่ 72 การเลียนเสียงการไหลของน้ำตามลำธาร

“ตะวันลับฟ้า เสียงน้ำซัดซ่าไหลเซาะลำธาร เคยเด็ดดอกบัวสาบานเห็นทุกวันแล้วเศร้าใจ”

(จากเพลง ตะวันลับฟ้า)

จากเพลงดังกล่าว “ซัดซ่า” เป็นการเลียนเสียงการไหลของน้ำตามลำธาร

การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึง (Allusion)

การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึง (Allusion) หมายถึง การกล่าวหาความ ซึ่งหมายถึง การกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ หรือการกล่าวอ้างถึงข้อความ ตอนหนึ่งตอนใดจากวรรณคดีเรื่องอื่นๆ การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึงที่ปรากฏในงาน เพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.16 จากการศึกษา ภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่าภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึง ทั้งหมดที่พบ เป็นการกล่าวอ้างถึงเป็นการกล่าวอ้างถึงวรรณกรรมโดยทั้งสิ้น (ตัวอย่างที่ 73-74)

ตัวอย่างที่ 73 การกล่าวหาความจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอนที่ทศกัณฐ์ลักพาตัว นางสีดาไป และพระรามได้ออกติดตามหา

“เมื่อรักกันก็ชื่น เมื่อรักกันก็ช้ำ แต่เหตุไหนใจยังไม่จำว่ารักทำให้เจ็บทุกที ปวดเหมือนโดน ยาสั่ง แต่นั่นยังไม่หนี่ สู้อด สู้ทน รักจนปานนี้ เรื่องเจ็บฤดีมีทุกเวลา อยากมีรักใจเหมือนพระรามผู้ติดตามหานางสีดา ด้วยรักจริงยิ่งชีวา พระรามงามหน้าพระรามงามใจ”

(จากเพลง หัวใจทศกัณฐ์)

ตัวอย่างที่ 74 การกล่าวถึงตัวละครตนหนึ่ง ชื่อว่า “กาลิ” เป็นหญิงที่ถือเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง นำมาแต่ความเลื่อมเสีย

“หากตัวฉันเป็นชนกาลีชั่ว ฉันคงชั่วอย่างคนที่มีราคา เป็นเมียของชนชั้นพระราชินีไม่เข้ามา อยู่อย่างอนาถาใจ”

(จากเพลง นางห้อง)

การใช้ภาพพจน์ประเภทสมพจน์ (Synecdoche)

การใช้ภาพพจน์ประเภทสมพจน์ (Synecdoche) หมายถึง การกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมายถึงส่วนเต็มหรือทั้งหมด การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึงที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบจำนวนทั้งสิ้น 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.16 (ตัวอย่างที่ 75)

ตัวอย่างที่ 75 คำว่า “ขันหมาก”

“รอน้องรอ รอขันหมาก พี่มาทุกวัน ตั้งตารอขันหมากมาถึงบ้าน หลายเดือนแล้วหาไม่เห็นพี่มาแต่งงาน รู้ไหม ทางบ้านน้องเตรียมข้าวของรอไว้ จะให้น้องคอย คงหม้ายขันหมาก อีกกี่วัน น้องเศร้า โศกสลด ทุกทุกวัน ข้าวกินไม่ได้ อย่าหลอก อย่าลวง กันเลยพ่อพวง มาลัย”

(จากเพลง รอขันหมาก)

จากเพลงข้างต้น “ขันหมาก” ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงขันที่ใส่หมากเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งอื่นๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีสู่ขอของชาวไทยด้วย อันได้แก่ สินสอดทองหมั้น แก้วแหวนเงินทอง ขนมมงคลต่างๆ

การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์ (Oxymoron)

การใช้ภาพพจน์ประเภทปฏิพจน์ (Oxymoron) หมายถึง การใช้คำที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกันมารวมไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้งหรือเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของคำแรก การใช้ภาพพจน์ประเภทการกล่าวอ้างถึงที่ปรากฏในงานเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบเพียง 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 0.58 (ตัวอย่างที่ 76)

ตัวอย่างที่ 76 จากเพลง “นี่หรือความรัก”

“รู้จักว่ารักไม่ใช่ความสุข มีรักมีทุกข์ มีสุขชั่วครั้งชั่วคราว คนที่รักกันเป็นอย่างฉันนี้บ้างหรือเปล่า ฉันเพิ่งเป็นสาว เพิ่งมีรักคิดมากทุกวัน”

จากเพลงดังกล่าว เห็นได้ว่า รักเป็นสิ่งที่สวยงาม สร้างความสุขสดชื่น แต่ในขณะเดียวกัน ก็สามารถสร้างความทุกข์ได้เช่นกัน

การวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยในชนบท

จากคำจำกัดความของ ไทเลอร์ (2528: 1) ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า

...วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถในด้านต่างๆ และนิสัยของผู้ที่อยู่ในสังคม อันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้ง มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษา หรือการเลียนแบบ...

จากคำจำกัดความของไทเลอร์ สามารถสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนอุปนิสัยและค่านิยมต่างๆ ที่ส่งผ่านมายังบทเพลงของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ดังต่อไปนี้

1. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ
2. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนให้เห็นถึงงานประเพณีต่างๆ
3. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบท
4. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนลักษณะนิสัยของคนไทยในชนบท
5. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยในชนบท
6. เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนสภาพปัญหาของสังคมไทย

ผู้วิจัยขอเสนอภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยในชนบทที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ดังต่อไปนี้

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อันสืบเนื่องมาจากพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย สังเกตได้ว่า

ไม่ว่าเป็นงานบุญต่างๆ งานสังสรรค์รื่นเริง หรือแม้แต่งานศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามต่างจังหวัด เราจะพบว่า วัดเป็นศูนย์กลางในการพบปะกัน บ้างก็มาร่วมงานบุญอันเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนาพุทธ ได้แก่ งานบวช งานเข้าพรรษา บ้างก็มาร่วมงานต่างๆ อันได้แก่ งานวัดประจำปี นั้นจึงเป็นสาเหตุที่คนในต่างจังหวัดมีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี

จากการสังเกตและทำการวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า ในบทประพันธ์ แม้บางเพลงที่มีเนื้อหาทั้งที่เกี่ยวกับความรัก การนัดพบพูดคุยกัน การชวนกันไปเที่ยว เหล่านี้ล้วนแต่มีวัดเป็นศูนย์กลางของการนัดพบ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการมี พุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของชาวไทย โดยเฉพาะในต่างจังหวัดได้เป็นอย่างดี

1. วัดเป็นศูนย์กลางของการพบปะสังสรรค์

เราจะพบว่า ในการจัดงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญทั่วไป การจัดมโหรีสพต่างๆ ผู้คน มักมารวมตัวกันที่วัด โดยอาจเป็นเพราะสถานที่ ซึ่งที่วัดมีความสะดวกและเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี อยู่แล้ว จึงมีความเหมาะสมในการใช้จัดงาน ฉะนั้นในการพบปะกันระหว่างหนุ่มสาวในต่างจังหวัด วัดจึงเป็นสถานที่ที่นัดพบนั่นเอง (ตัวอย่างที่ 77-78)

ตัวอย่างที่ 77

“งานวัดปีกลายมีแฟนเคียงกายเดินเที่ยว นึกก็อวยริ้วๆ มีเธอคล้องเกี่ยวก็อวยเดิน แต่ปีนี้ มันดูเงินๆ ไม่มีคู่เดินเชยชมเที่ยวงาน ปีนี้ลีเก คนตรีเขามีคนลั่นและภาพยนตร์มีคนชมอย่างสำราญ เพื่อนสาวๆ เขาอารมณ์หวาน ใบหน้าเบิกบานเพราะมีแฟนเกี่ยวแขนจูจี”

(จากเพลง คีนี่เมื่อปีกลาย)

ตัวอย่างที่ 78

“เสร็จหน้ามาแล้วพาเที่ยวงาน วัดข้างบ้านมีงานประจำ หนุ่มสาวนัดกัน หวังเที่ยวงาน เป็นหมู่ เราซิคนไร่คู่ ช้ำชีวิต ตั้งใจรอหวังที่ คนรักมาพาเราเที่ยวงาน”

(จากเพลง บ้านเราท้องนา)

2. การมาช่วยงานบุญต่างๆ

เวลามีงานที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่ งานแต่งงาน พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่นิยมจัดให้มีการเลี้ยงพระด้วย เพื่อเป็นการสร้างบุญ สร้างกุศล ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ได้รับทั้งความสบายใจและสบายกาย เราพบว่า ในตามต่างจังหวัด หากบ้านใด จะมีงานบุญเลี้ยงพระ ชาวบ้านนิยมไปร่วมช่วยงานในการจัดเตรียม แม้ไม่พร้อมในเรื่องของการช่วย เป็นทุนทรัพย์ แต่หากมีจิตใจที่ดี มีเจตนาที่อยากจะร่วมทำบุญ เพียงสละแรงกายมาร่วม ก็ถือว่า เป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้กับตนเองแล้ว (ตัวอย่างที่ 79)

ตัวอย่างที่ 79

“ขอใหรรวย ขอใหรรวย ที่มาช่วยงานบุญวันนี้ ให้โชคดี โชคดี สุขเกษมเปรมปรีดิ์ ขอให้ รวย ขอใหรรวย งานบุญไม่มีใครให้ มีแต่พรให้สวยสวย ใครมีลูกหญิงลูกชาย ให้ว่านอนสอนง่ายอีกด้วย”

(จากเพลง ขอใหรรวย)

3. วัดเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจ

ศาสนาพุทธนอกเหนือจากเป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไปแล้วนั้น แม้แต่ในยามที่มีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ จะพบว่าวัดเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจ แม้แต่ในการแต่งคำประพันธ์เพลงไทยลูกทุ่งให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องเกี่ยวกับความรัก ในยามที่มีรัก มีปัญหาผู้ประพันธ์ยังใช้ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาพุทธมาเป็นตัวเชื่อมโยงในการแต่ง คำประพันธ์ได้ด้วย (ตัวอย่างที่ 80)

ตัวอย่างที่ 80

“เข้าวัดทุกวัน ใส่บาตรทำทานบนบานขอให้โชคดี แต่ฝิยังตามหลอกหลอนย่ำยี วันหยุดพักไม่มี บวชศีลใหม่ หลวงพ่อเจ้าชา ลูกหมดปัญญาเหนื่อยจังหัวใจ สิ้นหวังรักทุกครั้งสุด วุ่นวาย จึงพร้อมมอบกาย หัวใจถวายวัดเลย”

(จากเพลง หัวใจถวายวัด)

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์จำนวน 90 เพลง พบว่า มีเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีศาสนาพุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจจำนวน 4 เพลง

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนให้เห็นถึงงานประเพณีต่างๆ

นอกเหนือจากประเพณีอันเกี่ยวข้องกับทางศาสนา อันได้แก่งานบุญต่างๆ ในเนื้อเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ยังสะท้อนในเรื่องของประเพณีสำคัญอื่นๆ ด้วย อันได้แก่

1. การให้ความสำคัญกับประเพณีแต่งงาน

ในสังคมไทย ให้ความสำคัญกับเรื่องของการแต่งงานเป็นอย่างมาก เพราะไม่ได้เป็นเพียงแค่การแสดงความรักระหว่างคนสองคนเท่านั้น แต่เป็นการให้เกียรติฝ่ายหญิง รวมถึงครอบครัว และเป็นการประกาศให้คนในสังคมรับรู้ถึงสถานะของทั้งสองฝ่าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในต่างจังหวัด ซึ่งเป็นสังคมที่คนส่วนมากต่างรู้จักมักคุ้นกันและกันเป็นอย่างดี เนื่องจากการไปมาหาสู่กันและกันเป็นประจำจึงให้ความสนใจกับเรื่องของการแต่งงานเป็นอย่างมาก และธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติก็คือการแห่ขันหมากมาสู่ขอ หากมีใครในสังคมเป็นหม้ายขันหมาก ก็มักได้รับความอับอายและอาจได้รับการนินทาจากผู้คนในสังคมอยู่เป็นนิจ (ตัวอย่างที่ 81-82)

ตัวอย่างที่ 81

“รอน้องรอ รอขันหมากพี่มาทุกวัน ตั้งตารอขันหมากมาถึงบ้าน หลานเดือนหนาไม่เห็นพี่มาแต่งงาน รู้ไหมทางบ้าน น้องเตรียมข้าวของรอไว้ จะให้น้องคอยคงหม้ายขันหมาก”

(จากเพลง รอขันหมาก)

ตัวอย่างที่ 82

“พี่ จำ พี่ สัญญาปีนี้แล้วไม่มาแต่ง คำสินสอดก็ไม่มีแพง หรือพี่แกล้งให้แก้วรอเรื่อยไป พี่ จำ พี่ แกลย่นบ้านนี้ เขาว่าแก้วได้หม้ายขันหมากแล้วหรือไร”

(จากเพลง แก้วรอพี่)

2. การให้ความสำคัญกับประเพณีอันเกี่ยวข้องกับการทำนา

อาชีพที่สำคัญของคนไทยคือ อาชีพการทำกสิกรรม นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ไทยเป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้มากเป็นอันดับต้นๆ ของโลก เพราะเนื่องมาจาก การมีภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการปลูก โดยพื้นที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ ประกอบกับประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำการเกษตรเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ชาวไทยโดยเฉพาะในกลุ่มของชาวนา จึงมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญ นั่นก็คือประเพณีการลงแขก ประเพณีการลงแขก เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการมาช่วยกันเกี่ยวข้าวในฤดูของการเก็บเกี่ยว เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายหรือจำเจกับการทำงาน จึงมักมีการขับร้องเพลงในระหว่างที่ทำการเกี่ยวข้าว ในประเพณีดังกล่าวยังเป็นการสร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ รวมถึงเป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อพวกพ้องได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้มีการพบปะกัน เปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันในหมู่คณะอีกด้วย (ตัวอย่างที่ 83)

ตัวอย่างที่ 83

“บ้านเราท้องนา เข้าขึ้นมามากทุ่ง ใจที่คิดหมายมุ่ง ลงแขกนา ตั้งใจเอาไว้ว่า เสร็จหน้า
นาแล้วพาเที่ยวงาน”

(จากเพลง บ้านเราท้องนา)

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์จำนวน 90 เพลง พบว่ามีเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงงานประเพณีต่างๆ จำนวน 2 เพลง

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบท

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2533) ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ เส้นทางเพลงลูกทุ่ง หัวข้อ “ลูกทุ่งกับเพลงไทย” ว่า

...สังเกตได้ว่า เวลาเกิดสภาพการณ์อะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปากท้อง ฝนตก ฟาร์มร้าง น้ำท่วม ตลอดจนเหตุการณ์ทางการเมือง ทั้งนอกและในประเทศ เพลงลูกทุ่งก็จะออกมาใหม่ ทันสมัยกับข่าวนั้นทันที ราวกับเป็นสมุดบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้น เนื้อเพลงลูกทุ่งมักสะท้อน

สภาพชีวิตของคน ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ฯลฯ ได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และนอกจากนี้ เพลงลูกทุ่งยังสรรหาคำที่กระทบกระเทียบเปรียบเปรย มีสำนวน กระแนะกระแหนมาเสนอได้หลายรูปแบบ อันเป็นคุณสมบัติพิเศษของเพลงลูกทุ่ง...

จากพระราชนิพนธ์ดังกล่าว สามารถเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า เพลงไทยลูกทุ่งมักมีการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นไป ตลอดจนวิถีการเน่นชีวิตของพวกเขาได้เป็นอย่างดี เราจะพบว่าชาวไทยในต่างจังหวัด มักประกอบอาชีพเกี่ยวกับการกสิกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา เป็นต้น เพราะฉะนั้น ในบทเพลง เรามักพบว่า ผู้ประพันธ์มักหยิบยกสิ่งที่อยู่รอบตัว อันได้แก่ ภาพของการทำไร่ไถนา การทำกสิกรรม ต่างๆ การทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้านมาเป็นส่วนประกอบของการแต่งคำร้อง คำประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง สามารถสร้างจินตนาการร่วมกันได้อย่างลงตัว ดังนั้น ไม่ว่าจะกล่าวถึงเรื่องของความรักที่สวงาม หรือเศร้าเพียงใด ก็มักมีการหยิบยกกิริยาอาการต่างๆ ของบ้านไร่ ท้องนา สภาพความเป็นอยู่โดยรอบ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่พบมาเป็นส่วนหนึ่งของเพลง

1. ในด้านการประกอบอาชีพ

คนไทยส่วนใหญ่ในต่างจังหวัด มักมีอาชีพที่สืบทอดกันมาเป็นช่วงๆ และอาชีพที่สำคัญของคนไทย คือ การทำไร่ไถนา การทำกสิกรรม การทำหัตถกรรม รวมถึงงานรับเหมาก่อสร้างที่โดยมากกลุ่มผู้รับจ้างจะเป็นคนต่างจังหวัด (ตัวอย่างที่ 84-87)

ตัวอย่างที่ 84

“ฉันคนชานา หน้าตาเซ่อ ฟังทรานซิสเตอร์ก็พอใจ ไปไหนก็เอาไปด้วย จิ้นเขาลงห้วย ก็เอาไปฟังเพลงตะลุงบ้านนา ฟังเพลงตะลุงบ้านนา เขาว่าเราบ้าช่างเขาปะไร บ้านนาไม่โก้ สตรีโอ ไม่มีใช้ ถึงมีก็ไม่สนเปิดแต่เพลงสากลฟู้ดฟิด โฟโฟว์ พวกฉันมันบ้าเห่อ ชอบทรานซิสเตอร์ลูกทุ่งไทย เลี้ยงควายไถนาหน้าเกี่ยวข้าว เปิดฟังกันอ้าว สบายใจ”

(จากเพลง สาวทรานซิสเตอร์)

ตัวอย่างที่ 85

“นิกไว้ทุกนาที ถ้าเขาไปได้ดีแล้วคงไม่มาจี๋ควาย เขานั้นคงแหงนหน้าย เบื่อนั่งหลังควาย
เบือเคียวเกี่ยวหญ้า นิกไว้ทุกคืนวัน เพียงเดี้ยวเดี้ยวลืมนกันทั้งกันให้คอยตั้งตาไป ได้ดีมีค่า ก็ลืมนสาว
ชานา คนซื้อซื้อรวง”

(จากเพลง คนดั่งลืมนหลังควาย)

ตัวอย่างที่ 86

“รวงทองยังหมองเศร้า ดังตัวเราหมองไหม้ ระทมตรมใจยามไว้คู่ บ้านนาแสนซ้ำ ระกำชีวิ
ห่างไกลแสงสี เมืองกรุงลาวัลย์ หากมีคู่เคียงร่วมฝัน สุขกันไปตามประสาบ้านป่า นั่นคือวิมานบนดิน”

(จากเพลง สาวนาคอยคู่)

ตัวอย่างที่ 87

“ครอบครัวฉันจน ต้องทนลำบาก พี่และน้องมีมาก ความอดอยากต้องทนตรากตรำ ตากแดด
และฝน ตั้งแต่เข้ายันค่ำ หน้าตาผิวกายก็ดำ ระกำอาบเหงื่อแลกเงิน ชีวิตพวกฉันทำงานก่อสร้างหนัก
เบาก็เอาทุกอย่าง พวกฉันไม่เคยเก้อเงิน เพราะพ่อและแม่นั้นก็แก่เหลือเกิน ชีวิตจึงต้องเผชิญ หนักเบา
ก็เอาทุกอย่าง คนอย่างเราใครเขาจะสนใจ หิวปูนหอบทราย ใครจะสนใจบ้าง หน้าตาไม่หวาน
ฉันทำงานก่อสร้าง มอมแมมกระด้างกระด่าง ทุกข์จนใครสนใจเรา”

(จากเพลง สาวก่อสร้าง)

จะเห็นได้ว่า ในเนื้อเพลงต่างๆ แม้จะมีเรื่องราวของความรักมาเกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มอรรถรสให้
แก่บทเพลงนั้นๆ แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ประพันธ์ก็มักเลือกใช้บรรยากาศที่พบได้จากสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว
ของชาวบ้านในชนบท โดยมักจะมีการนำเสนอและสะท้อนในเรื่องของอาชีพทางเกษตรกรรม ซึ่ง
เป็นอาชีพหลักของชาวไทยในต่างจังหวัด หรือแม้แต่การทำงานรับจ้างก่อสร้าง ซึ่งคนส่วนใหญ่
มาจากต่างจังหวัด เดินทางมาเพื่อรับจ้างในยามที่ไม่ใช่ฤดูกาลทำไร่ทำนา

2. การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย

เราจะพบว่า คนไทยในต่างจังหวัด ส่วนใหญ่แล้วมักมีวิถีชีวิตประจำวันที่เรียบง่าย ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติกันในแต่ละวัน หรือแม้แต่กระทั่งการกินการอยู่โดยจะหาได้จากสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวพวกเขานั้นเอง (ตัวอย่างที่ 88-90)

ตัวอย่างที่ 88

“คุณพ่อฉันชอบฟังข่าว ฉันกับพี่สาวไม่สนใจ ฟังเพลงตะลุงบ้านนา ฟังเพลงตะลุงบ้านนา บางทีก็บ้าฟังไปร้องไป สาวทรานซิสเตอร์ วังนะเออรักฉันไหม รักกันไม่ผิดหวัง ขอเพลงให้ฟัง ก็พอใจ หัดร้องเพลงให้เก่ง ประกวดร้องเพลงวัดไหนเราก็น่าไป”

(จากเพลง สาวทรานซิสเตอร์)

ตัวอย่างที่ 89

“บ้านนาทุ่งสูง บ่าหาบกระบุง ลูยนาคูภาษาไทยเดิม ท้องตลาดฟังวิทยุเอเอ็มมิได้ขาด มีวิทยุคาร้อยกว่าบาท บ้างฟังในกระจาด บ้างก็พาหอบกระบุง อยากมีความสุข ก็เอี่ยมมือไป หมุนเข็มเอเอ็ม ฟังเพลงของลูกทุ่ง ยามใดเราใดทำไปด้วยใจมุ่ง อาหารพอหามีกินทั้งปลากุ้ง ผักเบี๋ย ผักบุ้ง มีทั้งปลาร้าปลาเค็ม”

(จากเพลง สาวเอเอ็ม)

ตัวอย่างที่ 90

“กินข้าวกับน้ำพริกชื้อะ ถึงได้สะได้สวย บ้านน้องไร่ไร่ไร่รวย มีแต่กุ้งเต๋หอย เห็บผัก ตักน้ำ ตามประสาคนป่าคนดอย ค่ำลงอาบนํ้าตามคลอง น้ำในคลองนํ้าล่อย”

(จากเพลง กินข้าวกับน้ำพริก)

จากตัวอย่างของเพลงดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คน ไม่จำเป็นจะเป็นการกินการอยู่ ล้วนหาความสุขได้จากสิ่งที่อยู่ในถิ่นของตน

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์จำนวน 90 เพลง พบว่า มีเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบทจำนวน 15 เพลง

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนลักษณะนิสัยของคนไทยในชนบท

การฟังเพลงไทยลูกทุ่งนอกเหนือจากการฟังเพื่อความบันเทิงแล้วยังสามารถสัมผัสได้ถึงอุปนิสัยของคนไทยในชนบทที่ส่งผ่านมายังบทเพลง และจากบทเพลงไทยลูกทุ่งของราชินีเพลงไทยลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ ได้สะท้อนลักษณะนิสัยของคนไทยในชนบทได้ดังนี้

1. ความมีอัธยาศัยดีงาม

อุปนิสัยที่โดดเด่นที่สำคัญของคนไทยคือ การเป็นผู้มีอัธยาศัยดี มีจิตใจโอบอ้อมอารี โดยเฉพาะในตามต่างจังหวัด เวลาเมื่อแขกมาเยี่ยมเยียนถึงบ้านมักมีการเชื้อเชิญให้ทานข้าว ดื่มน้ำ คำทักทายที่เจ้าของบ้านมักใช้ติดปากกับผู้มาเยือน คือ “กินข้าวมาหรือยัง” และมักมีการถามไถ่ถึงสารทุกข์สุขดิบระหว่างกันและกัน (ตัวอย่างที่ 91)

ตัวอย่างที่ 91

“จงภูมิใจเถิดที่เกิดเป็นไทย มิเป็นทาสใครเหละมีน้ำใจล้นปรี่ม ทั่วโลกกล่าวขาน
ขนานนามให้ว่าสยามเมืองยิ้ม เราควรกระหม่อมถึงความดีงาม คนเ็นใจซื่อได้ชื่อว่าไทย ร้อนมา
จากไหน ชาธิไทยไม่เคยหวงห้าม ข้ามเขตข้ามโขงถิ่นน้ำขุน มาพึ่งไบบุญเมืองสยาม เราเ็นตามที่ดี
ท่านต้องการ”

(จากเพลง สยามเมืองยิ้ม)

2. ความเป็นคนจริงใจ

ในต่างจังหวัด ชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่กันอย่างสันติ มิมีตรไมตรีต่อกัน มีความจริงใจต่อกัน หากเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมเมืองมีความแตกต่างกันอยู่มาก คือ ผู้คนในสังคมเมืองมีการแข่งขันกันสูง มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างอยู่ แม้ในเรื่องของความรัก มักถูกนำไปเปรียบเทียบกับความรักของคนในเมืองกรุงกับคนในต่างจังหวัด ว่าคนต่างจังหวัดมีความจริงใจมากกว่า ในขณะที่คนในเมืองหลวง อยู่ในสังคมที่มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น จึงมีความเจ้าเล่ห์และเห็นแก่ตัวมากกว่า (ตัวอย่างที่ 92)

ตัวอย่างที่ 92

“มองตะวันลับคอง อ่อนสีทองลงจะลับพวงพนา ไ้อ้บ้านไกล เมื่อไกลี่สนธยา ข้าพลาง
ประทับตาไม่มีมารยามาปน ห่างจากเมืองวิไลคำลงมีแสงไฟ คนนี้จิตใจเหมือนโจร คนชวานาต่างว่า
อ่อนโยน รักจริงทุกคนไม่ชอบปล้นหัวใจ ไ้อ้บ้านนาของฉัน ถ้าเรารักกันไม่เคยให้อาย ต่างกับ
หนุ่มแดนวิไล หลอกหลวงทำลายละหัวใจแสนโง่ง”

(จากเพลง บ้านนอกในกรุง)

3. ความเป็นคนเข้มแข็งและอดทน

จากการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทยในชนบท โดยมีอาชีพการทำเกษตรกรรม
อันได้แก่ การทำสวน ทำไร่ การทำงานหัตถกรรม หรือการเข้ามาประกอบอาชีพการใช้แรงงานต่างๆ
ในเมืองหลวง อันได้แก่ การรับจ้างทำงานก่อสร้าง ซึ่งอาชีพดังกล่าว ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ความอดทน
ในการทำงานเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากความเหน็ดเหนื่อยที่ได้จากการทำงานแล้ว รายได้ที่ได้รับ
ยังไม่ค่อยพอเพียงต่อการยังชีพ (ตัวอย่างที่ 93-94)

ตัวอย่างที่ 93

“มองเห็นลูกผูกดวงใจ พ่อก็ทิ้งแม่ไป ไปมีรักใหม่ไม่กลับมา พ่อช่างใจดำ ไร้ความเมตตา
แม่ต้องทนทุกข์ทรมาน จะกลับไปหาแต่เจ้าก็อาย ลูกคือดวงใจของแม่ เจ้าอย่าร้องงอแง แม่ไม่เคยคิดหน่าย
ถึงจะยากจน แม่ก็ทนเลี้ยงได้”

(จากเพลง ดวงใจแม่)

ตัวอย่างที่ 94

“ชีวิตพวกฉันทำงานก่อสร้าง นักเบาก็เอาทุกอย่าง พวกฉันไม่เคยเก้อเขิน เพราะพ่อ
และแม่ นั้นก็แก่เหลื่อเกิน ชีวิตจึงต้องเผชิญ นักเบาก็เอาทุกอย่าง คนอย่างเราใครเขาจะสนใจ หิ้วปูน
หาบทราย ใครจะสนใจบ้าง หน้าตาไม่หวานฉ่ำทำงานก่อสร้าง มอมเมมกระด้ากระด้าง ทุกข์จนใคร
สนใจเรา”

(จากเพลง สาวก่อสร้าง)

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์จำนวน 90 เพลง พบว่า มีเพลงที่สะท้อนลักษณะนิสัยของคนไทยในชนบทจำนวน 4 เพลง

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยในชนบท

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า เพลงไทยลูกทุ่งยังเป็นเครื่องมือสะท้อนในเรื่องของค่านิยมบางประการ ดังนี้

1. ค่านิยมในเรื่องของวัตถุ

เราจะพบว่าวัตถุเข้ามามีส่วนในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมไทยเพิ่มขึ้นทุกที ไม่เพียงแต่พบในสังคมไทยในต่างจังหวัด แต่ยังพบในสังคมเมืองด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องของเงิน ซึ่งส่งผลในเรื่องของจริยธรรมให้มีความเสื่อมโทรมลง (ตัวอย่างที่ 95-99)

ตัวอย่างที่ 95

“อู๊ย แฟนใครหนอยยังหนุ่ม เป็นเจ้าบุญทุ่ม ทุ่มเงินทุกที หุ่นดี หุ่นดี มาดดี แหมมาเสียที มีแฟนคงเดิน หนูไม่เอา คนมีแฟนจะคงแขนก็กลัวไม่พอลิ้น หนูไม่เอาไม่ต้องเชิญ แต่มีเงินนี่ซิ คิดก่อน”

(จากเพลง หนูไม่เอา)

ตัวอย่างที่ 96

“เรารักกันชอบกันด้วยใจ ของอะไรก็ไม่ต้องเอามาฝาก ฉันรักเธอไม่ได้รักของฝาก หิวให้ลำบากมาฝากทำไม แต่ตอนนี้ฉันเดือดร้อน หาเงินผ่อนแขกไม่ไหว ฉันเดือดร้อน อีกตั้งนาน ค่าเช่าบ้านก็ยังคงติดไว้ ฉันรักเธอไม่ได้หวังกอบโกย โอ้ย โอ้ย โอ้ย โอ้ย แต่เงินนะมีไหม”

(จากเพลง เงินนะมีไหม)

ตัวอย่างที่ 97

“มารับฉัน ไปวิมานเมืองแก้ว แล้วก็ปล่อยลอยกว้างอยู่กลางดวงดาว มารับฉันไปค้างคืน
ชั่วคราว ได้ความสาวเอิบอิ่ม ชิมชื่นชีวา หากตัวฉันเป็นเช่นนกก็ชั่ว ฉันคงชั่วอย่างคนที่มีราคา เป็นเมีย
ของชนชั้นพระราชา ไม่ใช่มาอยู่อย่างอนาถาใจ”

(จากเพลง นางห้อง)

ตัวอย่างที่ 98

“เงินทองให้เต็มห้องเต็มหอ ถ้าไม่พอขอให้ท่านถูกหวย ทุกท่านจงมีราศีผ่องใส ให้ทุกข์
จงโยกให้โศกจงไกล อยู่ที่ไหนก็ขอให้บุญช่วย ขอให้รวย ขอให้รวย ที่มาช่วยงานบุญวันนี้ ให้โชคดี
โชคดี สุขเกษมเปรมปรีดิ์ ขอให้รวย ขอให้รวย ขอให้รวย ขอให้รวย ที่มาช่วยงานบุญวันนี้ ให้โชคดี
โชคดี สุขเกษมเปรมปรีดิ์ ขอให้รวย ขอให้รวย”

(จากเพลง ขอให้รวย)

นอกจากนี้ เรายังพบว่า จากการที่วัตถุกลายมาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยของผู้คนในสังคมไทย
ส่งผลให้มักมีการเปรียบเทียบชีวิตผู้คน ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนกับสิ่งของมากขึ้น
ดังเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 99

“พ่อหนุ่มกรุง อย่ามาหลอกให้หวัง มันไม่เหมาะกันกระมัง เพราะพี่ฟังเอฟเอ็ม หนุ่มบางกอก
คนเขาบอใจเต็ม เห็นเป็นบ้านนอก พี่จะหลอกทะเล่เล็ม สาวเอเอ็ม ชักร้อนร้อน หนาวหนาว พี่เป็น
หนุ่มกรุง ก็เหมาะกับคนชาวกุ้ง ได้ชาวทุ่งกลัวทิ้งให้เป็นข่าว พอน้องสิ้นสาวราโรย ก็โกยอ้าว
เจอสาวทรงสวยเอฟเอ็มเหมือนกันเข้า ได้กลืนแก้มขาวจะลืมหาเอเอ็ม”

(จากเพลง สาวเอเอ็ม)

จากเพลงดังกล่าวมีการเปรียบเทียบชาวกุ้งกับคลื่นความถี่ทางวิทยุประเภท เอฟเอ็ม ซึ่ง
แนวเพลงที่เปิดมักเป็นเพลงลูกกรุง และมีการเปรียบเทียบชาวต่างจังหวัดหรือชาวชนบทกับคลื่น
ความถี่ประเภทเอเอ็ม ซึ่งแนวเพลงที่เปิดมักเป็นประเภทลูกทุ่ง

2. ค่านิยมการไปทำงานในเมืองหลวง

การทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญและอยู่คู่กับชาวไทยมาช้านาน และพบมากในบริเวณต่างจังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากผลิตผลที่ได้จากการทำเกษตรไม่พอเพียง บ้างก็ประสบกับปัญหาทางด้านฝนที่ไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือในบางครั้งไม่ใช่ฤดูกาลทำนา ผู้คนส่วนมากมักไปรับจ้างเป็นแรงงานอยู่ในกรุงเทพฯ (ตัวอย่างที่ 100-103)

ตัวอย่างที่ 100

“หากมีเวลามาเยี่ยมบ้านนา บ้างเนื้อพี่เนื้อ อ๋อมาแวะไปห่อแสงไฟในเมืองมั่งคั่ง อ๋อมาแวะไปจ้องติดนักร้องคนดัง หุ่มนเงินเป็นตั้ง แล้วก็ยังไม่ไ้ตัว ไ้กินไข่ดาว สดสดคาวคาว หอมหอมฟุ้งฟุ้ง อ๋อลืมบ้านทุ่ง ที่กินผักบุ้งแกงคั่ว เจอสาวทรงงาม อย่าไปหลงตามัว ไปคว้ามามัว ระวังตัวหน่อยหนอ”

(จากเพลง สาวนาสั่งแฟน)

ตัวอย่างที่ 101

“ข้าวกล้านาคที่เราทำแตกกอ พี่ให้น้องรอส่วนพี่ก็ดีจาก ลืมแล้วพี่ลืมจริงๆ พี่ลืมผู้หญิงที่พี่เคยพึงใจพัก บ่ายหน้าเข้าเมืองกรุง ลืมสาวชาวทุ่งลืมบ้านมุ้งด้วยจาก น้องยังไม่ลืมวันนั้นสบตา ชบใจน้องพลันเสร้านักถึงกรุงพี่ก็กลับกลายลืมสาวชาวไพรที่พี่เคยให้ความรัก”

(จากเพลง หลอกใจหรือ)

ตัวอย่างที่ 102

“แฟนจะลา น้ำตาจะร่วง เดินคู่แฟนควงสังข์ขึ้นรถไฟ แฟนจะลาบ้านป่าไปกรุงเทพฯ ปลายทาง แสนจะห่างไกล ขออวยพรให้พี่ปลอดภัยเถิดหนา ไปรุ่งเรืองถึงเมืองคนรวย ไปเจอคนสวย อ๋อลืมท้องนา มีสตางค์แล้วรีบมา พี่อย่ามัวเมาหลงกินเหล้ายา เห็นคนเขียนม้า บาตรอุราอย่าเปลว”

(จากเพลง ส่งแฟนขึ้นรถ)

นอกเหนือจากการไปทำงานในกรุงเทพฯ ในสมัยที่เพลงไทยลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ กำลังอยู่ในช่วงที่ได้รับความนิยมยังพบการไปทำงานที่ประเทศในแถบตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปประเทศเลบานอนหรืออิรัก ในบางเพลงยังสะท้อนให้เห็นถึงการไปเป็นแรงงานไทยในต่างแดนอีกด้วย อาทิ เช่น การไปทำงานในซาอุดีอาระเบีย ดังเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 103

“อะอะก็จะไปซาอู ไม่รู้ใครยุ ว่าเป็นแหล่งขุดทอง ไปจริงเสร็จจะก้องดัง ไปเดินย่องๆ เก็บเศษกระดาก อะอะก็จะไปซาอู สาธุ สาธุ หมดโอภาสวางมาด คุณผู้ชายซึ่มมันอนาถ ลองไฟมันชาร์ท ก็บ่มีที่ผ่อน บ้านเรายังมีตรงโน้นตรงนี้ให้คลายเครื่องร้อน ซาอูแห้งแล้งทุกตอน บ่มีซาอูอ่อน มีแต่ซาอู”
(จากเพลง ซาอูอ่อนซาอู)

เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานของแรงงานไทยในต่างแดนในอดีตกับปัจจุบัน เราจะพบว่ากลุ่มเป้าหมายของประเทศต่างๆ ที่แรงงานไทยไปทำมีความเปลี่ยนไปมาก โดยจากเดิมที่ประเทศกลุ่มเป้าหมายมักเป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่ในปัจจุบันเราจะพบว่า ประเทศที่แรงงานไทยนิยมไปทำ ได้แก่ ประเทศไต้หวัน เกาหลี และญี่ปุ่น เป็นต้น อันเป็นผลมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสาเหตุประการสำคัญที่สุด คือ เรื่องของความหวุ่นวิตกและความไม่มั่นคงอันเป็นผลมาจากภัยสงครามและขบวนการก่อการร้ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดย พุ่มพวง ดวงจันทร์ จำนวน 90 เพลง พบว่ามีเพลงที่สะท้อนค่านิยมของสังคมไทยในชนบท จำนวน 13 เพลง

เพลงไทยลูกทุ่งสะท้อนสภาพปัญหาของสังคมไทย

เพลงไทยลูกทุ่งโดยมากมักมีเนื้อหาที่สะท้อนถึงสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนปัญหาที่ทำให้ผู้ฟังสามารถรับรู้และสัมผัสได้ผ่านบทเพลง ในกรณีเพลงไทยลูกทุ่งของราชินี พุ่มพวง ดวงจันทร์ เป็นอีกหนึ่งงานเพลงที่สะท้อนสภาพปัญหาวิถีชีวิตของชาวชนบทได้เป็นอย่างดี และปัญหาที่พบในงานเพลงลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ มีดังต่อไปนี้

1. สะท้อนสภาพปัญหาความยากจน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า โดยรวมแล้วกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพดังกล่าวถูกจัดเป็นกลุ่มที่อยู่ในชนชั้นล่าง อันสืบเนื่องมาจากฐานะทางครอบครัวที่สภาพยากจน เป็นครอบครัวใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นจำนวนมาก อันเป็นความคิดจากค่านิยมในสมัยก่อนที่นิยมการมีลูกจำนวนมาก เพื่อที่จะได้มาช่วยทำนาทำไร่ และสาเหตุประการที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรไทยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน คือ การทำนาหรือทำไร่ที่ไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งบางครั้งเป็นผลจากสภาพอากาศที่ไม่เป็นไปตามฤดูกาล บ้างก็ฝนไม่ตก บ้างก็น้ำท่วม ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับพืชสวนในไร่ หรือการระบาดของแมลงและวัชพืชต่างๆ โดยมากเมื่อพูดถึงอาชีพหลักของชาวไทยในต่างจังหวัด คือ อาชีพการทำเกษตรกรรม ทำไร่ ปลูกนา ทำหัตถกรรม รับจ้างทั่วไป ฯลฯ (ตัวอย่างที่ 104-105)

ตัวอย่างที่ 104

“พี่จำพี่ สัญญาปีนี้แล้วไม่มาแต่ง คำสินสอดก็ไม่แพง หรือพี่แกสั่งให้แก้วรอเรื่อยไป พี่จำพี่ แถยังบ้านนี้เขาวัวแก้วได้หม้ายชั้นหมากแล้วหรือไร แก้วแสนอับอายเมื่อถูกหญิงชาย ประจานปีนี้ ข้าวไม่ดีแก้วไม่ว่า แต่อย่าลืมปีหน้าพี่ต้องมาแต่งงาน”

(จากเพลง แก้วรอพี่)

จากเพลง “แก้วรอพี่” สังเกตได้ว่า การไปสู้ออ โดยรวมแล้วจะดูผลผลิตจากการขายข้าว หากมีกำไรมากเพียงพอ ก็จะไปสู้อออีกฝ่าย แต่จากเพลงดังกล่าวสะท้อนได้ว่า ในปีนี้ ผลผลิตที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง จึงไม่สามารถไปสู้อออีกฝ่ายหนึ่งได้

นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางกสิกรรมแล้ว ยังพบว่าชาวไทยในต่างจังหวัด เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนา ทำไร่ ก็มักเข้ามารับจ้างทำงานในกรุงเทพฯ โดยมากแล้วมารับจ้างเป็นแรงงานในการก่อสร้าง ดังเพลงต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 105

“ครอบครัวฉันจนต้องทนลำบาก พี่และน้องมีมาก ความอดอยากต้องทนตรากตรำ
ตากแดดและฝนตั้งแต่เช้ายันค่ำ หน้าตาผิวกายก็ดำ ระกำอาบเหงื่อแลกเงิน ชีวิตพวกฉันทำงาน
ก่อสร้างหนักเบาที่เอาทุกอย่าง พวกฉันไม่เคยเก้อเงิน เพราะพ่อและแม่นั้นก็แก่เหลือเกิน ชีวิตจึง
ต้องเผชิญ หนักเบาที่เอาทุกอย่าง”

(จากเพลง สาวก่อสร้าง)

จากเพลง “สาวก่อสร้าง” สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่ลำบาก แม้เป็นผู้หญิงก็จำเป็นต้องดิ้นรน
มาประกอบอาชีพเป็นคนงานก่อสร้าง สะท้อนถึงความเป็นคนสู้ชีวิตได้เป็นอย่างดี

2. สะท้อนสภาพปัญหาโสเภณี

สุชาติ และคณะ (ม.ป.ป.: 1) ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาโสเภณีในสังคมไทยว่า

...ยิ่งประเทศไทยพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ต่อหัวมากขึ้นเท่าใด การค้าประเวณีและ
โสเภณีก็นับเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น จนเป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วโลกและเป็นข่าวในสื่อมวลชน
ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งที่เป็นภาพยนตร์ สารคดี บทความ บทวิจารณ์ แผ่นพับ
และสื่อโฆษณาธุรกิจการท่องเที่ยวทุกประเภท จนกิดทัศนคติการค้าประเวณีในประเทศไทย
ฝังอยู่ในหัว ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยว่า
ประเทศไทยเป็นช่องโสเภณีที่ใหญ่ที่สุดในเชีย...

จากข้อความเบื้องต้น ทำให้เราทราบว่าปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาที่พบเห็นมาช้านาน
แม้ยามที่เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโต ใ้ว่าปัญหาด้านโสเภณีจะมีความลดลง ในทางตรงกันข้ามกับ
ยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในอดีต มีสาวชาวต่างจังหวัดจำนวนมากที่เข้ามาประกอบอาชีพดังกล่าว
บ้างก็มาเพราะโดนล่อลวง ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่บ้างก็เกิดจากความเต็มใจ เพราะเป็นรายได้
ที่ดี (ตัวอย่างที่ 106-107)

ตัวอย่างที่ 106

“มารับฉันไปวิมานเมืองแก้ว แล้วก็ปล่อยลอยกว้างอยู่กลางดวงดาว มารับฉันไปค้างคืน
ชั่วคราว ได้ความสาวเอิบอิมซึมชื่นชีวา หากตัวฉันเป็นเช่นนกก็ชั่ว ฉันคงชั่วอย่างคนที่มีราคา เป็นเมีย
ของชนชั้นพระราชา ไม่ใช่มาอยู่อย่างอนาใจ พักวิมานเมืองแก้ว วิวาห์แพรวพราว ต่างแบบ
ต่างเบอร์บอกไว้ หมดเวลาแล้ว ต่างคนยืมลาต่างไป เหลือความอ้างว้างใจ กับรอยเปียกปอนน้ำตา
ชีวิตของคนขายพิสวาท ทั้งปีทั้งชาติตกเป็นทาสนาฬิกา คนนั้นเดียวไปเดียวคนนี้มา อิมเสน่ห์หา
แต่กลับขาดแคลนน้ำใจ”

(จากเพลง นางห้อง)

ตัวอย่างที่ 107

“จากบาร์ลาบ้อย ฉันลอยตามวาสนา ต่อไปนี้พาร์ตเนอร์เบอร์ห้า ผืนเพลินเห็นลมเหมือน
ดั่งดาวลอย เลิกเป็นแล้วคนกลางคืน ทนกล้ำกลืนน้ำตาปรอย คนก็พลอยเหยียดหยัน เงินที่มีซื้อกิน
วันๆ มันค่าด้วยฟองเบียร์ เจอะชายในฝัน ฉันพลอยยอมได้เสีย วาสนาฉันมันต่ำเตี้ย เพราะเมียเขา
มีลูกสี่ห้าตา”

(จากเพลง พาร์ตเนอร์เบอร์ห้า)

จากเพลง “นางห้อง” และเพลง “พาร์ตเนอร์เบอร์ห้า” สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของหญิง
ที่ทำงานให้บริการยามค่ำคืน โดยจะพบว่าการเป็นการค้าประเวณีที่มีทั้งที่เป็นรูปแบบลักษณะของ
การให้บริการทางเพศแบบชัดเจน หรือเป็นลักษณะของพาร์ตเนอร์ ที่เบื้องหน้าเป็นเพื่อนนั่งดื่มเหล้า
ฟังเพลง และสุดท้ายก็คือการขายบริการทางเพศนั่นเอง

3. สะท้อนสภาพปัญหาของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันสมควร

นอกเหนือจากปัญหาในเรื่องของโสเภณีแล้ว ปัญหาอีกประการที่สำคัญ คือ การมีเพศ
สัมพันธ์ก่อนเวลาอันสมควร โดยปราศจากความรอบคอบและการไตร่ตรองถึงความเหมาะสม
(ตัวอย่างที่ 108)

ตัวอย่างที่ 108

“มือจับสายเปด ร้องไอ้ละเห่ระทิก กล่อมไปใจนึกถึงความหลัง ฉันนั่งร้องไห้ แม่และพ่อ
ส่งเรียนต่อ ม.ศ. เทอมปลาย ฉันทำน่ายาย เสียสาวแต่อยู่ ม.2 เรียนอยู่ไม่นานวันนั้นอาการเริ่มเปลี่ยน
เกิดการคลื่นเหียนถึงอาเจียนเพื่อนเรียนหัวร่อ ฉันเริ่มเป็นข่าว ครูใหญ่เรียกไปตัดพ้อ แล้วเชิญแม่พ่อ
ฉันมาอรรถาธิบาย ฉันถูกริทายนั้เพราะใจฉันไม่รักดี”

(จากเพลง เสียสาวเมื่ออยู่ ม.ศ.)

การมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันสมควร มีความหมายรวมไปถึงการมีเพศสัมพันธ์ในขณะที่
ที่อยู่ในวัยเรียน หรือแม้แต่ในวัยทำงาน แต่ยังคงความพร้อมทั้งด้านสถานะการเงินในการดูแล
รับผิดชอบอีกฝ่ายหนึ่งได้ หรือในด้านสังคม ที่ในสังคมไทย ควรได้รับการยอมรับจากญาติผู้ใหญ่
ของทั้งสองฝ่ายเสียก่อน เพราะหากไม่เช่นนั้นแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา อันได้แก่ การตั้งท้อง
ตั้งแต่วัยเรียน โดยปราศจากความสามารถในการรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรได้

4. สะท้อนสภาพปัญหาของการเข้ามาทำงานในเมืองกรุง

หากว่าวันจากการทำนา ชาวนาชาวไร่ บางกลุ่มมักนิยมการเข้ามารับจ้างทำงานในเมือง
กรุงเพราะหวังจะได้งานดีๆ และหากมีโอกาสอาจได้ทำงานประจำที่มีรายได้ดีกว่าการทำนาทำไร่
เพราะฉะนั้นในเพลงไทยลูกทุ่งสมัยพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีจำนวนไม่น้อยที่มักกล่าวถึงการเข้ามาทำงาน
ในกรุงเทพฯ (ตัวอย่างที่ 109-110)

ตัวอย่างที่ 109

“ข้าวกล้านาคาที่เราทำแตกกอพี่ให้น้องรอส่วนพี่ก็ดีจาก ลืมแล้วพี่ลืมจริงๆ พี่ลืมผู้หญิง
ที่พี่เคยพึงใจพัก บ่ายหน้าเข้าเมืองกรุง ลืมสาวชาวทุ่งลืมบ้านมุ้งด้วยจาก น้องยังไม่ลืมวันนั้นสบตา
ซบใจ น้องปล้นเสรี้านักถึงกรุงพี่ก็กลับกลายลืมสาวชาวไพรที่พี่เคยให้ความรัก”

(จากเพลง หลอกใจห้าว)

ตัวอย่างที่ 110

“หากมีเวลามาเยี่ยมบ้านนา บ้างเนื้อพี่เนื้อ อย่ามัวไปเห่อแสงไฟในเมืองมั่งคั่ง อย่ามัวไปจ้อง
ติดนักร้องคนดัง ทุ่มเงินเป็นตั้งแล้วก็ยังไม่ได้ตัว ได้กินไขดาว สดสดกาวกาว หอมหอมฟุ้งฟุ้ง อย่าลืม
บ้านทุ่ง ที่กินผักบุ้งแกงคั่ว เจอสาวทรงงาม อย่าไปหลงตามัว ไปคว้ามามัว ระวังตัวหน่อยหนอ”

(จากเพลง สาวนาสั่งแฟน)

จากการศึกษาเพลงไทยลูกทุ่งที่ขับร้องโดยพุ่มพวง ดวงจันทร์ จำนวน 90 เพลง พบว่า มีเพลง
ที่สะท้อนสภาพปัญหาของสังคมไทย จำนวน 14 เพลง

การอภิปรายผล

ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง
ดวงจันทร์ ผู้วิจัยพบว่า ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์เป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 ประเภท จากทั้งหมด
12 ประเภท โดย 3 อันดับแรกที่พบมากที่สุด คือ การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์
(Rhetorical Question) ซึ่งปรากฏในความถี่ที่สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ การใช้โวหารภาพพจน์ประเภท
อุปมา (Simile) และโวหารภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) ตามลำดับ โดยมีความถี่ 64, 41
และ 30 จาก 172 และการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นภาพพจน์ที่ไม่ปรากฏ
ในงานวิจัย จากผลของการวิจัย พบว่าผลที่ได้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1 ที่ว่า อุปลักษณ์
(Metaphor) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นโวหารภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์นิยมใช้ในบทเพลงไทยลูกทุ่ง
ของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ผู้วิจัยพบว่า โวหารภาพพจน์ประเภทคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical
Question) เป็นโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏการใช้มากที่สุด ผู้วิจัยเชื่อว่า เรื่องราวของการใช้คำถามเชิง
วาทศิลป์สามารถเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดบางประการที่ผู้ประพันธ์
หวังให้ผู้ฟังรับรู้และเข้าใจความรู้สึกที่แท้จริงที่ผู้ประพันธ์แฝงไว้ในบทเพลง ไม่ว่าจะเป็นความต้องการ
ในการตัดพ้อ แสดงความน้อยอกน้อยใจ เสียใจ ฯลฯ และเรื่องราวของการเปรียบเทียบ อันได้แก่
การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) และการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor)
โดยปรากฏใช้ในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ มากเป็นอันดับสองและสามของการวิจัย
จากบทเพลงมีการใช้คำที่ให้ความหมายว่า “เหมือน” ซึ่งเป็นลักษณะของการใช้โวหารภาพพจน์
ประเภทอุปมา (Simile) อยู่หลายคำ ได้แก่คำว่า “เหมือน, ดัง, คู่ดัง, ดัง, ปาน, ประหนึ่ง, คล้าย, เทียม”
แต่จากผลของการวิจัยพบว่า พบการใช้คำว่า “เหมือน” ในปริมาณมากที่สุด ถึง 26 ครั้ง จากจำนวน
41 ครั้ง ของการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมา (ดังปรากฏในตารางที่ 4.2) สืบเนื่องมาจากการ

เปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกันอย่างไร อันเป็นลักษณะของการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปมา (Simile) โดยคำว่า “เหมือน” เป็นคำที่สื่อได้ตรงและเข้าใจง่ายได้มากที่สุด ซึ่งตรงกับคุณลักษณะของเพลงไทยลูกทุ่งที่มักใช้ภาษาที่ความหมายเข้าใจง่าย และในเรื่องของการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) ซึ่งเป็นโวหารภาพพจน์ที่พบมากเป็นอันดับที่สาม จากการวิจัยผู้วิจัยพบว่า ในเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ มีการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ ทั้งที่เป็นอุปลักษณ์ (Metaphor) และ อุปลักษณ์โดยนัย (Implicit Metaphor) แต่ปรากฏการใช้อุปลักษณ์โดยนัยมากที่สุดถึง 12 ครั้ง จากจำนวน 30 ครั้ง โดยนอกเหนือจากนั้นอีกจำนวน 18 ครั้ง แบ่งเป็นการใช้อุปลักษณ์ (Metaphor) ที่มีการใช้คำว่า “เป็น, คือ, เท่า” หรือคำที่มีความหมายใกล้เคียงอันได้แก่ “กลายเป็น” (ดังที่ปรากฏในตารางที่ 4.3)

นอกจากนี้ จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยคาดว่า การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นโวหารภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์นิยมใช้ในงานเพลงไทยลูกทุ่งของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ผลของการวิจัยพบว่า ไม่ปรากฏการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (Symbol) แต่อย่างใด โดยทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ในการแยกความแตกต่างระหว่างการใช้ภาพพจน์ประเภทอุปลักษณ์ (Metaphor) และสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบในงานวิจัย สืบเนื่องมาจากนิยามและคำจำกัดความของโวหารภาพพจน์ทั้งสองประเภทมีความใกล้เคียงกัน แต่ทั้งนี้ผลจากการศึกษาอย่างละเอียด ทำให้ทราบว่า การใช้โวหารภาพพจน์ประเภทสัญลักษณ์ (Symbol) เป็นการเปรียบเทียบและตีความซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป หากพบเห็นหรือได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับสัญลักษณ์นั้นๆ ก็สามารถเชื่อมโยงถึงอีกสิ่งหนึ่งได้ทันที ซึ่งมีความแตกต่างกับการใช้อุปลักษณ์ (Metaphor) ที่มีต้องอาศัยความเป็นมาช้านาน

นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ พบว่า ยังปรากฏในเรื่องราวของภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมและค่านิยมในสังคมไทยอีกด้วย จากคำจำกัดความของ ไทเลอร์ (อ้างถึงใน สุพัตรา, 2528: 1) ที่กล่าวว่า

...วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถในด้านต่างๆและนิสัยของผู้ที่อยู่ในสังคม อันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้ง มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษา หรือการเลียนแบบ...

ทำให้ผู้วิจัยสามารถแบ่งภาพสะท้อนทางสังคมออกเป็น 6 ประเภท อันได้แก่ การมีศาสนา พุทธเป็นศูนย์รวมจิตใจ, งานประเพณีต่างๆ, วิธีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบท, ลักษณะนิสัยของคนไทยในชนบท, ค่านิยมของสังคมไทยในชนบท และสภาพปัญหาของสังคมไทย และผู้วิจัยได้มีการเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อยตามเนื้อหาที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ ทั้งนี้ วิธีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบท เป็นภาพสะท้อนที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ พุ่มพวง ดวงจันทร์ มากที่สุดถึง 15 บทเพลง จากจำนวนทั้งสิ้น 90 บทเพลง รองลงมา ได้แก่ สภาพปัญหาของสังคมไทย และค่านิยมของสังคมไทยในชนบท ตามลำดับ แต่ทว่ามีเพียง 40 บทเพลงเท่านั้นที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยในชนบท อีก 50 บทเพลงไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยในชนบทได้ เมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาเนื้อเพลงแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทเพลงเหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวของความรักทั้งในมุมมองที่สมหวังและผิดหวัง และนำเสนอให้เห็นในเรื่องของภาษาที่ใช้ว่ามีการกระซ่ำเย้าแหย่ระหว่างผู้ขับร้องและผู้ฟังเพื่อความบันเทิง แต่มิได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมหรือค่านิยมใดๆ